

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

33450-121

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Vastgesteld 29 juni 2023

De vaste commissie voor Defensie en de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat hebben op 25 mei 2023 overleg gevoerd met de heer Harbers, minister van Infrastructuur en Waterstaat, en mevrouw Ollongren, minister van Defensie, over:

- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 8 februari 2023 inzake strategie ter bescherming van Noordzee-infrastructuur (Kamerstuk 33 450, nr. 118);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 21 april 2023 inzake fiche: Mededeling hernieuwde maritieme veiligheidsstrategie EU (Kamerstuk 22 112, nr. 3660);**
- **de brief van de minister van Defensie d.d. 16 mei 2023 inzake Defensie-inzet voor bescherming Noordzee-infrastructuur (Kamerstuk 33 450, nr. 119).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
De Roon

De voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat,
Tjeerd de Groot

De griffier van de vaste commissie voor Defensie,
De Lange

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Voorzitter: Rudmer Heerema

Griffier: Goorden

Aanwezig zijn vijf leden der Kamer, te weten: Van Beukering-Huijbregts, Fritsma, Rudmer Heerema, Krul en Valstar,

en de heer Harbers, minister van Infrastructuur en Waterstaat, en mevrouw Ollongren, minister van Defensie.

Aanvang 17.00 uur.

De voorzitter:

Dames en heren, welkom bij het commissiedebat Strategie ter bescherming van Noordzee-infrastructuur. Er zijn vier Kamerleden aanwezig. Welkom aan de beide ministers, de minister van Defensie en de minister van Infrastructuur en Waterstaat, en de meegekomen ondersteuning. We hebben uiteraard twee termijnen. Voor de eerste termijn is de spreektijd ergens rond de vijf minuten. Ik denk dat u dat wel haalt. Laten we proberen om twee interrupties per persoon toe te staan. Vervolgens kijken we even hoe het loopt en hoeveel interrupties er bij de ministers nodig zijn.

In de eerste termijn wil ik graag als eerste het woord geven aan de heer Krul van het CDA. Uw vijf minuten gaan nu lopen.

De heer Krul (CDA):

Voorzitter, dank u wel. De Noordzee is van groot belang voor Nederland: voor onze economie, onze energievoorziening en onze verbindingen met de rest van de wereld. Naast de drukkere scheepvaart liggen er kabels en leidingen en verrijzen er steeds meer windmolenparken. We zijn in toenemende mate afhankelijk van deze infrastructuur. Daarmee zijn we ook in toenemende mate kwetsbaar.

Ruim anderhalf jaar geleden vroeg het CDA om een strategie voor de bescherming van cruciale infrastructuur. Uiteindelijk kwam de strategie er begin dit jaar, een halfjaar na de sabotage van de Nord Stream-gaspijpleidingen. De urgentie is groot. In 2021 bracht het HCSS een rapport uit waaruit bleek dat er nog veel moet gebeuren. Inmiddels

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

waarschuwen de inlichtingendiensten en zelfs de NAVO dat Rusland het gemunt heeft op onze infrastructuur. Er worden Russische onderzeeërs waargenomen bij kabels op de zeebodem. Er varen Russische spookschepen rond om de infrastructuur in kaart te brengen. Ze blijven verdacht lang hangen boven de knelpunten van datakabels. Vorig jaar nog is er een schip weggestuurd door de marine en de Kustwacht. De spanningen met Rusland lopen nog steeds verder op. Volgens de NAVO heeft Rusland mogelijk zelfs al mijnen gelegd in de Noordzee en de Baltische Zee.

Gelukkig ligt er nu dan een strategie van het kabinet of, beter gezegd, een eerste aanzet daartoe. Het kabinet kondigt tal van onderzoeken aan: een onderzoek naar de juridische mogelijkheden en belemmeringen, een onderzoek naar een bredere informatie-uitwisselingsstructuur en een onderzoek naar weerbaarheid verhogende maatregelen. Ook bekijkt het kabinet als onderdeel van de gezamenlijke aanpak welke capaciteiten aanwezig of in de toekomst benodigd zijn.

Voorzitter. Wat het CDA betreft is het overduidelijk dat de huidige capaciteiten en de governancestructuur onvoldoende zijn voor de bescherming van de Noordzee-infrastructuur. Een daadkrachtige beveiliging staat of valt met duidelijke en duidelijk gedefinieerde verantwoordelijkheden. Op dit moment zijn zeven ministeries in Nederland voor een deel verantwoordelijk voor de Noordzee, met Infrastructuur en Waterstaat als coördinerend ministerie. Daarover heb ik meteen een vraag. Zou het kabinet nog een keer willen verhelderen wat het verstaat onder de definitie "coördinerend"? Ik citeer even uit de strategie, bladzijde 3: "De inzet om de bescherming van de vitale infrastructuur te versterken, sinds 2021 in gang gezet onder coördinatie van de NCTV, sluit ook aan bij de strategie." Daar hebben we het woord "coördinatie" weer. Valt de NCTV dan onder lenW? Is de een meer coördinerend dan de ander?

Voorzitter. Uiteindelijk gaat het om een duidelijk belegd mandaat en duidelijk belegde verantwoordelijkheden. Laten we wel zijn: de grootste dreiging tegen de Noordzee-infrastructuur komt van Rusland als statelijke actor. Er zijn meerdere actoren die een dreiging vormen, maar de grootste is wat ons betreft Rusland. Dan hebben we het over spionage en het risico op hybride oorlogsvoering. Dit vereist robuuste maatregelen en robuuste capaciteiten, en internationale samenwerking met de NAVO, de EU en de omringende landen. Maak Defensie daarom hoofdverantwoordelijk voor de beveiliging van de Noordzee. Is het kabinet daartoe bereid?

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Informatie die relevant is voor de beveiliging van onderzeese infrastructuur is nu nog versnipperd over verschillende ministeries en bedrijven. Het CDA wil de krachten bundelen en alle operationele data samenbrengen in één beheerorganisatie, om zo informatiegestuurd optreden mogelijk te maken. Informatiegestuurd optreden is cruciaal gezien de enorme omvang van het te beschermen gebied, namelijk anderhalf keer Nederland.

Voorzitter. Dan wil ik het even hebben over de capaciteiten, als eerste over die van de Kustwacht en de schaarste daar. De Noordzee wordt steeds voller en de Kustwacht, met slechts drie beperkt inzetbare schepen en één vliegtuig, krijgt het steeds drukker. De Kustwacht zelf heeft de noodklok geluid. Het kabinet erkent dat er een disbalans is tussen de taken en de middelen van de Kustwacht. Wat gaat het kabinet hieraan doen? Na de sabotage van de Nord Stream-gaspijpleidingen kondigde het kabinet de doorontwikkeling van de maritieme securitytaken van de Kustwacht aan en het vergroten van de capaciteit en de daarvoor benodigde middelen. Ik refereer aan de brief van 4 november 2022.

De **voorzitter**:

Voor u verdergaat, heeft u een interruptie van de heer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV):

Het CDA raakt hier inderdaad het pijnpunt, namelijk het capaciteitsgebrek bij de Kustwacht. Wat gaat het kabinet daaraan doen? Dat is de hamvraag. In de Voorjaarsnota valt te lezen dat de Kustwacht 2,7 miljoen euro extra krijgt. Dat is nog geen begin om de capaciteitsproblemen op te lossen. Deelt het CDA de mening dat die 2,7 miljoen euro extra voor de Kustwacht de problemen bij lange na niet oplost?

De heer **Krul** (CDA):

Ik ben geneigd die opvatting te delen, maar iets verderop in mijn bijdrage ging ik juist die specifieke vraag stellen. Als u het dus in de tweede termijn nog een keer aan mij vraagt, kunnen we samen een oordeel vellen over het antwoord van het kabinet.

Voorzitter. Na de sabotage van de Nord Stream-gaspijpleidingen werd de doorontwikkeling van die maritieme securitytaken dus aangekondigd. Maar een woordvoerder van de Kustwacht stelde richting Nieuwsuur dat de huidige capaciteiten

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

echt eerst vergroot dienen te worden voordat de Kustwacht in staat is om de taken door te ontwikkelen. Er werd al gerefereerd aan de Voorjaarsnota en het extra bedrag van 2,7 miljoen euro. Verwacht het kabinet dat dit genoeg is? En wat gaat hiervoor dan gebeuren?

Voorzitter. Tot slot kom ik bij de marine. De minister toont ambitie als zij overweegt om Defensie een formele taak te gaan geven bij de beveiliging van de Noordzee, maar daar horen ook middelen bij. Het CDA is verheugd over de investeringen in de marine, maar laten we niet vergeten dat we van heel ver komen. Er is heel diep gesneden. In de brief wordt vooral gerefereerd aan bestaande of geplande capaciteiten, nieuwe mijnenbestrijdingsvaartuigen met capaciteiten die een bijdrage kunnen leveren. Maar moeten we de Britten niet achterna? Moeten we niet specifieke capaciteiten gaan ontwikkelen of inkopen?

Tot slot, voorzitter. De Britten, de Noren en de Duitsers investeren in de P-8 Poseidon: maritieme patrouillevliegtuigen. Dat doen ze met z'n drieën: de Britten, de Noren en de Duitsers. Waarom doen we niet mee? Waarom poolen we niet? Nederland zou kunnen aansluiten bij een samenwerkingsverband voor aanschaf, onderhoud en opleidingen. Is de minister bereid om dit te onderzoeken?

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Valstar namens de VVD, voor zijn eerste termijn.

De heer Valstar (VVD):

Dank, voorzitter. Het Nederlandse gedeelte van de Noordzee is anderhalf keer zo groot als ons vasteland. Er ligt 10.000 kilometer aan kabels en leidingen waar gas, olie, internet en elektriciteit doorheen gaan. In 2030 komt driekwart van ons elektriciteitsverbruik van windmolens op zee. Op de recente North Sea Summit hebben de rond de Noordzee liggende landen afgesproken in 2050 zelfs 300 gigawatt te willen opwekken met offshore windparken. Het moge duidelijk zijn dat de grootste ontwikkeling niet op het land, maar op en om de zee plaatsvindt. Denk dan ook verder dan volgend jaar. Denk aan toekomstige technieken zoals waterstofeilanden, CO₂-opslag en datacenters.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Ook op militair vlak zullen de sabotage- en spionagetechnieken zich verder ontwikkelen. Daarom vroeg de Kamer ruim anderhalf jaar geleden om een strategie ter bescherming van de cruciale infrastructuur op de Noordzee. Terwijl het kabinet er in de tussentijd maar liefst acht maanden over deed om uit te vinden welk ministerie precies het coördinerend ministerie was, werden Nord Stream 1 en Nord Stream 2 opgeblazen, probeerde een Russisch schip de Nederlandse windmoleninfrastructuur in kaart te brengen en werden kabels tussen Spitsbergen en Noorwegen doorgesneden. De MIVD constateert in haar jaarverslag van 2022 dat "Rusland de onderzeese infrastructuur heimelijk in kaart brengt en activiteiten onderneemt die duiden op spionage en voorbereidingshandelingen voor verstoring en sabotage".

Een halfjaar nadat het kabinet was uitgebroed over het coördinerend departement volgde een Kamerbrief van acht kantjes, waaruit afgeleid kon worden dat er wat stappen worden gezet in urgentie en dat er dit kwartaal een plan van aanpak ter implementatie van de strategie verwacht kan worden. Betekent dit dat er inmiddels een strategie is, en zo ja, waar is deze dan? Of is de strategie die Kamerbrief van acht kantjes? Zo ja, dan is dit vrij teleurstellend.

De begin dit jaar aangekondigde weerbaarheidverhogende maatregelen en versterkte aanpak vitaal, die het eerste kwartaal van dit jaar zouden komen, blijven vooralsnog ook nog uit. Waar blijven ze, vraag ik de ministers. Terwijl we allemaal de urgentie voelen, wachten we nog op de daden en treurig genoeg zelfs ook nog op de woorden.

Voorzitter. Er ligt een gedeelde verantwoordelijkheid bij de overheid en private bedrijven. Een veilige Noordzee begint immers bij robuuste en alerte systemen. Praten over militaire patrouilles op de Noordzee is als vragen om patrouilles van de brandweer terwijl de meeste huishoudens niet eens een rookmelder hebben. In 2021 bleek na schriftelijke vragen al dat de aanbieders van cruciale infrastructuur op de Noordzee hun processen nauwelijks monitoren of de data hiervan bewaren, zodat het moeilijk is verdachte incidenten te detecteren. Juist het moment van ontwerp en bouw is de beste tijd om beveiligingsmaatregelen te treffen. In hoeverre zijn nieuwe EU-regels zoals de NIS2 afdoende om in deze verplichting te voorzien? Welke stappen zijn er op dit vlak gezet, zo vraag ik de ministers.

Waar moeten de private partijen aankloppen? De verantwoordelijkheden voor de Noordzee zijn immers belegd bij zeven ministeries en de exploitatie ervan bij tientallen zo niet honderden verschillende private partijen. Het delen van de informatie en de data

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

is key. Het is dan ook niet voor niets dat TNO adviseert om de krachten te bundelen en te gaan naar informatiegestuurd optreden. Dat zou de minister van Defensie als muziek in de oren moeten klinken. Maar om daar te komen, is er meer nodig dan een coördinerend ministerie. Zijn de ministers het met de VVD eens dat één minister hoofdverantwoordelijk voor de Noordzee moet worden of dat er een nationale autoriteit Noordzee dient te komen? Dat wil zeggen dat er een centrale autoriteit moet komen die de middelen, expertise en mankracht heeft om de Noordzee te beveiligen en te adviseren over die structuur. Is het dan niet veel logischer dat dit in beginsel bij het ministerie van Defensie ligt? Zonder veiligheid is er immers geen economische activiteit. Eigenlijk zouden we dit nog een niveau hoger moeten tillen en dit met de rond de Noordzee liggende landen moeten organiseren. Eerder vroegen wij per motie al om het voortouw te nemen in de JEF om met diezelfde landen gezamenlijk schepen te verwerven voor de beveiliging van de Noordzee. De Britten hebben al een schip in het water liggen en een tweede in aanbouw, specifiek voor deze taken. Ik heb eerder het vergelijk gemaakt met de MRTT- en de AWACS-toestellen: een toekomstig scenario met schepen met een internationale crew waarmee gepoold kan worden ter beveiliging van de Noordzee. Mijn collega van het CDA zei het ook al. Zijn er al vorderingen geboekt, zo vraag ik de minister. Welke mogelijkheden zijn er om te komen tot een internationaal platform voor data-uitwisseling?

Tot slot wil ik mijn zorgen uiten over het gebrek aan middelen om de Noordzee te monitoren. Zo ligt er een ongekend zwaartepunt bij de Kustwacht, een relatief kleine organisatie die er alleen maar verantwoordelijkheden bij heeft gekregen. Zo waren de patrouillevoertuigen Visarend en Zeearend de helft van de tijd inzetbaar. Hoewel de twee Dash-vliegtuigen van de Kustwacht state of the art zijn, is er maar één 24/7 inzetbaar, mede vanwege de krappe bezetting. Zo betekent het zoeken naar een drenkeling op het IJsselmeer, zoals enige tijd geleden gebeurde, dat er geen monitoring van de Noordzee is. Het moge bekend zijn dat Nederland niet in staat is het eigen grondgebied te verdedigen. Daarmee voldoet het niet aan de Grondwet. Is Nederland wel in staat om de eigen onderzeese infrastructuur te verdedigen, vraag ik de minister. Zijn de extra middelen vanuit de Defensienota hiervoor afdoende of zijn er nog extra investeringen nodig?

Dank u wel, voorzitter.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Van Beukering, D66, gaat uw gang.

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Voordat ik het woord neem, moet ik volgens mij nog even toestemming hiervoor vragen, want ik ben geen officieel lid van deze commissie. Dat doe ik dus maar netjes.

De **voorzitter**:

Bij dezen. Gaat uw gang.

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

Voorzitter. Ik spreek hier vandaag namens collega Hammelburg. Het beschermen van de cruciale infrastructuur op de Noordzee is al langere tijd een zorg van D66. De sabotage van Nord Stream heeft ons allemaal extra alert gemaakt. De recente signalering van Russische spionageschepen op de Noordzee laat zien hoe dichtbij en urgent dit probleem is voor Nederland. Het is goed dat het kabinet zegt hiermee serieus aan de slag te gaan. Het moet ons echter wel van het hart dat het lang heeft moeten duren en dat de onderliggende stukken nog weinig heldere verantwoordelijkheden en concrete maatregelen bevatten om de Noordzee veilig te houden. Zeker gezien de enorm toegenomen dreiging is D66 ongerust over de veiligheid van onze kabels en windmolens. Sabotage van deze infrastructuur kan enorme consequenties voor ons hebben. Ik heb daarom een paar vragen. Kan de minister van Infrastructuur en Waterstaat, die toch de coördinerend minister is, aangeven waarom er nog zo weinig concrete maatregelen liggen? Hoe verhoudt dat zich tot de toenemende dreiging? Veel van de infrastructuur is aangelegd door bedrijven en is in gebruik van bedrijven. Mijn fractie deelt de mening dat deze private partijen primair verantwoordelijk zijn voor de bescherming van hun infrastructuur. Hoe wordt deze zorgplicht voor bijdrage aan zowel uitvoering als kosten gehandhaafd? Moet de wettelijke zorgplicht naar een hoger niveau worden getild gezien het nieuwe dreigingsniveau, zo vragen wij de ministers. Samenwerking en informatie-uitwisseling met de private sector zijn daarbij tevens van groot belang. We moeten de grote aanwezigheid van private partijen op de Noordzee strategisch inzetten om de grote uitdaging van onderzeese beveiliging aan te kunnen.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Daarom heb ik nog een paar vragen. Welke maritieme sectoren, platforms en visserij, worden meegenomen en krijgen een rol en de nodige steun daarvoor van het ministerie?

Voorzitter, tot slot. Het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen zijn net een samenwerking begonnen. Zij gaan daarin een stap verder dan informatie-uitwisseling en materiële samenwerking, en starten daadwerkelijk een operationele gemeenschappelijke bescherming. Vanaf juli patrouilleert het eerste Britse marineschip op de Noordzee ter gezamenlijke bescherming van de Britse en Noorse infrastructuur. Gaat de minister in juni bij de bijeenkomst van de JEF in Londen oproepen tot een dergelijke operationele samenwerking in breder JEF-verband? Ik kijk uit naar de beantwoording.

Dank u, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan gaan we naar de laatste spreker in de eerste termijn, de heer Fritsma van de PVV.

De heer Fritsma (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Het staat buiten kijf dat de bescherming van de Noordzee-infrastructuur van groot belang is. Pijpleidingen en internetkabels zijn allemaal belangrijk voor onze economie. Tegelijkertijd zijn ze allemaal heel kwetsbaar. De sabotage van de Nord Stream-leiding spreekt in dit kader inderdaad boekdelen. Als je kijkt naar de problemen om de Noordzee-infrastructuur te beschermen, dan zie je dat één heel groot knelpunt er heel duidelijk uitspringt. Dat is dat er simpelweg onvoldoende surveillancecapaciteit is. Tijdens het rondetafelgesprek dat we vorige week over dit onderwerp hadden, werd dit door meerdere sprekers in een paar woorden heel duidelijk samengevat: meer schepen en meer mensen; dat is wat keihard nodig is. Mijn belangrijkste vraag aan het kabinet is dan ook: hoe wordt er gezorgd dat deze capaciteit zo snel mogelijk op orde komt? In welke mate gebeurt dit en binnen welke termijn gebeurt dit?

Eerder is al gezegd dat de Kustwacht al herhaaldelijk de noodklok heeft geluid over dit punt. Dat is zwaar terecht. De kabinetsbrieven die we hebben gekregen, draaien veel te veel om de hete brij heen. We lezen van alles over het complexe dossier, over het creëren van een sectoroverstijgend kader en noem het allemaal maar op. Maar het

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

echte probleem, het probleem van te weinig schepen en te weinig mensen, wordt niet of nauwelijks geadresseerd. De PVV is benieuwd hoe het kabinet daarmee omgaat.

Daarbij merk ik nogmaals op dat de 2,7 miljoen euro die ingevolge de Voorjaarsnota naar de Kustwacht gaat, echt nog niet een begin van een oplossing is. Je kunt er nog geen half patrouilleschip voor aanschaffen, laat staan bemannen of onderhouden.

Voorzitter. Een tweede maar eerlijk gezegd iets minder belangrijk knelpunt lijkt de versnipperde verantwoordelijkheid te zijn. Ook dit is eerder aangehaald. Het veelgehoorde voorbeeld is dat de Kustwacht wordt aangestuurd door maar liefst zes verschillende ministeries. Vindt het kabinet ook dat dit beter gestroomlijnd kan of moet worden, en zo ja, op welke wijze? Tijdens het rondetafelgesprek werd geopperd om het Belgische voorbeeld te volgen. Alles wat met de Noordzee te maken heeft, is daar geparkeerd bij slechts één minister. Hoe kijkt het kabinet tegen dit idee aan?

Dan nog een aandachtspunt. De kabinetsbrieven gaan logischerwijs over preventie, maar het moet ook zo veel mogelijk zeker worden gesteld dat er geen ernstige gevolgen optreden als er onverhoopt wel een sabotageactie plaatsvindt. De PVV neemt aan dat er in dat soort gevallen crisisdraaiboeken zijn. Mijn vraag aan het kabinet is of die continu up-to-date worden gehouden en of personeel van cruciale diensten vaak genoeg noodsituaties oefent, zodat men precies weet wat men moet doen als er onverhoopt toch eens iets misgaat. In het verlengde hiervan komt het punt van redundancy naar voren. Met andere woorden: moeten er wellicht meer reservekabels of reserveleidingen komen voor het geval er een uitvalt en de hele zaak in één keer platligt? Is er aandacht voor dat soort back-upinfrastructuur?

Hier kan ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan kijk ik naar mijn rechterzijde na deze eerstetermijninbreng van de Kamer. Hoeveel tijd heeft u nodig? Een kwartier. Uitstekend. Daar doe ik het voor. Dan zie ik u even na 17.30 uur weer terug voor de eerste termijn van het kabinet.

De vergadering wordt van 17.18 uur tot 17.34 uur geschorst.

De voorzitter:

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De ondersteuning is ook aanwezig, dus het kabinet is klaar voor de beantwoording in eerste termijn. Ik stel de Kamerleden voor om vier interrupties in tweeën te hanteren in eerste termijn. Ik denk dat ik voor de beantwoording als eerste naar de minister van IenW moet kijken.

Het woord is aan de minister.

Minister Harbers:

Dank u wel. Ik zal een paar woorden ter inleiding zeggen en dan ga ik de vragen van de commissieleden langs, want die hadden grotendeels betrekking op dezelfde thema's.

Wat dat betreft heb ik niet echt een blokindeling.

Mijn inleiding begint met de tragische constatering dat een jaar geleden, zoals u weet, de Russische troepen Oekraïne binnenvielen. Het is een illegale aanvalsoorlog met grote gevolgen voor Oekraïne en zijn inwoners. Zij vechten daar dagelijks voor hun eigen vrijheid, maar ook voor onze vrijheid. Vanaf dag één zagen we dat die illegale oorlog ook gevolgen heeft buiten de grenzen van Oekraïne, met een andere geopolitieke werkelijkheid waarmee we als Nederland ook rekening moeten houden, inclusief dreiging vanuit statelijke actoren die hoog op de agenda staan. Daarbinnen heeft de Kamer terecht veel aandacht voor de bescherming van de infrastructuur in de Noordzee. De door de leden Boswijk en Valstar ingediende moties onderschrijven dat ook. Vanaf het eerste moment, maar ook al in de jaren daarvoor, heeft het kabinet de bescherming van de infrastructuur in de Noordzee hoog op de agenda staan. Naar aanleiding van de motie heb ik de Kamer begin dit jaar geïnformeerd over de kabinetsbrede strategie en inzet ter bescherming van die Noordzee-infrastructuur en de voortgang op de uitvoering van de motie-Boswijk. Er was geen zoektocht binnen het kabinet, want bij het coördinerend minister zijn, hoort ook de opdracht om die strategie samen met de minister voor Klimaat en Energie en de ministers van EZK, Buitenlandse Zaken, Defensie en JenV verder uit te werken om zo ook de bescherming van de vitale infrastructuur te verhogen. Ter uitvoering van die strategie zijn we een tijdje geleden al begonnen met het programma Bescherming Noordzee-infrastructuur om de kabinetsstrategie interdepartementaal en met betrokken sectorpartijen te gaan uitvoeren. Dat doen we in eendrachtige samenwerking.

Om een voorbeeld te geven: de programmaleider is een ambtenaar van Defensie die naar IenW is overgekomen om daarmee dat programma gezamenlijk vorm te geven.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Ondertussen zitten we bepaald niet stil. In de afgelopen periode zijn niet alleen de bestaande maatregelen nagelopen -- ik zeg gelijk in de richting van de heer Fritsma dat we daar standaard crisisdraaiboeken voor hebben, waarmee in het afgelopen jaar geoefend is naar aanleiding van de illegale inval in Oekraïne -- maar is ook gekeken waar die aanscherping behoeven. Zo heeft bijvoorbeeld EZK een extra vitaliteitsbeoordeling laten maken van de zeekabels, wordt met de zeekabelcoalitie ingezet op het optimaliseren van de redundantie in het netwerk en spelen überhaupt bij de aanleg van windmolenparken ook de veiligheidsvoorschriften in alle kavelbesluiten een rol. Dit zijn een paar voorbeelden. Ik zal er in de beantwoording van de vragen nog wat meer noemen. JenV coördineert de interdepartementale inzet op de versterkte aanpak vitaal waarin ook de beveiliging en bescherming van onze vitale infrastructuur wordt aangepakt.

We doen ook nog extra dingen, bijvoorbeeld in de richting van de private sectorpartijen in de Noordzee. Ik ga daar straks nog verder op in. De basis is natuurlijk dat ieder bedrijf z'n eigen beveiliging op orde moet hebben. Ook als je een elektriciteitscentrale op land hebt, is het aan de exploitant zelf om te zorgen voor hoge hekken en beveiligers. Als er iemand over de hekken klautert, komt ook de politie langs. We realiseren ons vanaf dag één dat dit op de Noordzee vaak net iets ingewikkelder is. Dat neemt niet weg dat de exploitanten wel zelf hun beveiliging moeten organiseren. Vanuit het ministerie van EZK, het ministerie van Defensie en de Kustwacht is wel gelijk een outreach gedaan naar de exploitanten van: goh, kunnen we het even met je nalopen, weet je wat je te doen staat en hebben we de onderlinge informatiepositie op orde?

Andere voorbeelden zijn aanvullende procedures over het melden van verdachte situaties bij de Kustwacht, die natuurlijk regelmatig met andere partners patrouilleert op de Noordzee. De scheepvaart wordt voortdurend gemonitord, niet alleen voor de beveiliging van vitale infrastructuur maar ook in het kader van de sanctiehandhaving. De NAVO heeft haar maritieme presentie in de Noordzee en de Oostzee vergroot. Dat even als inleiding om aan te geven waar we staan, met daarbij nog wel de opmerking dat het niet alleen op land maar zeker op zee enorm ingewikkeld is om al die infrastructuur te beveiligen. Op land hebben we niet op iedere straathoek een agent staan en op zee hebben we niet op iedere mijl een boot liggen. Door eendrachtige en goede samenwerking lukt het ons echter toch om een goede informatie- en monitoringspositie op de Noordzee te hebben.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Als coördinerend bewindspersoon is dit mijn inleiding daarop. Ik kom daarmee gelijk op de eerste vraag van de heer Krul, die wilde weten wat dan onder "coördinerend" wordt verstaan. Onder "coördinerend" versta ik niet dat iedereen elkaars taak gaat uitvoeren. We hebben niet voor niets ministeries die expertise hebben op een bepaald terrein. Je moet niet vanuit lenW de beveiligingstaak overnemen die Defensie of Justitie en Veiligheid doet. Net zomin moet ik het werk overnemen van de collega van LNV die over visserij of natuur gaat. "Coördinerend" betekent in dit geval wel dat je het overzicht houdt en dat je ervoor zorgt dat iedereen van elkaar weet wat er op de Noordzee gebeurt, wie waar een vraag heeft en hoe dat met elkaar samenhangt. Dat gaat veel verder dan alleen veiligheid. We hebben sinds een aantal jaren het Noordzeeakkoord en een apart Noordzeeoverleg waarin de belangen van alle sectoren op de Noordzee bij elkaar komen, onder voorzitterschap van mevrouw Sybilla Dekker. Dat hoort ook allemaal bij de Noordzee. Het betreft voor een groot deel sectoren die onder het departement van lenW ressorteren. Gelukkig hebben we daarmee een goede structuur om elkaar heel snel te vinden als er op de Noordzee iets aan de gang is.

Diezelfde structuur hebben we bijvoorbeeld ook tussen de NCTV, het ministerie van Defensie en het ministerie van lenW, een van de meest crisisgevoelige departementen. Dat maakt dat deze drie departementen elkaar elke dag 24/7 weten te bereiken. In de richting van de heer Fritsma zeg ik dat er daarmee ook niet heel veel verschil is met België. In Nederland is de coördinerend bewindspersoon voor de Noordzee standaard de minister van lenW. Dat is een structuur die zich sinds jaar en dag heeft bewezen. Het verschil met België is dat daar de standaardafpraak is dat de bewindspersoon in het Belgische kabinet die het dichtst bij de Noordzee woont, het coördinerend bewindspersoonschap voor de Noordzee erbij krijgt. In dit kabinet is dit de Belgische collega Van Quickenborne, omdat hij in Oostende woont. Als ooit een minister van Volksgezondheid het dichtst bij de Noordzee woont, is het de minister van Volksgezondheid die het coördineert. De programmataken zijn niet helemaal een-op-een vergelijkbaar, maar als zich een veiligheidsincident in de Belgische wateren voordoet, zal ook daar het ministerie van Defensie als eerste aan zet zijn of, toevallig dan, de minister van Justitie, Van Quickenborne. Het verschilt in dat opzicht dus veel en veel minder van de Nederlandse situatie dan de titel van de functie doet vermoeden. Misschien moet een volgend kabinet zeggen dat er een "minister van Infrastructuur, Waterstaat en de Noordzee" komt, hoewel dat wat dubbelop zou zijn als "Waterstaat" al

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

in de naam staat. Dat doen we dus. In mijn rol als coördinator faciliteer en ondersteun ik op alle terreinen de interdepartementale samenwerking op dit thema en ben ik altijd aanspreekbaar op de samenhang.

Een andere vraag van de heer Krul ging over de grootste dreiging op dit moment: spionage en het risico op hybride oorlogsvoering. Hij vraagt: moet Defensie niet hoofverantwoordelijk zijn voor de beveiliging van de Noordzee? Gelet op wat ik zojuist zei -- er zijn immers heel veel verschillende taken op de Noordzee, zoals ruimtelijke ordening, scheepvaartveiligheid, havens, bouw van windmolenparken, inzet van civiele organisaties zoals de Kustwacht en de inzet van alle Defensietaken -- heeft het kabinet besloten dat ik als coördinerend minister interdepartementaal die kabinetsstrategie en kabinetsinzet met behulp van alle collega's vorm zal geven. Tegelijk is het niet zo dat Defensie niks doet op de Noordzee. Wij voelen onszelf -- de minister van Defensie zal hier straks misschien ook nog op ingaan -- buitengewoon comfortabel bij deze taakverdeling. We weten elkaar snel en goed te vinden. Voor een adequate taakvervulling geldt ook het principe "schoenmaker, hou je bij je leest". Zou je het overhevelen naar een ander departement, dan weet ik één ding zeker: dan komen er weer andere coördinerende taken terug richting de andere departementen. Vandaar dat we samenwerken in dat programma Bescherming Noordzee-infrastructuur. Ik zeg niet dat er nooit iets kan veranderen, maar we laten het door de inhoud leidend zijn en door datgene wat uit dat programma Bescherming Noordzee-infrastructuur straks naar voren komt.

Dat zou ook mijn antwoord zijn op de vragen naar een Noordzee-autoriteit. Op dit moment taxeer ik niet dat die nodig is, maar ik zeg nooit voor de eeuwigheid nee. Als straks uit het actieplan volgt dat we daarvoor wellicht een structuur, een organisatie of een autoriteit nodig hebben, kijk ik daar met een open vizier naar. Als dat eruit komt, moeten we dat gaan doen. Op dit moment is daar voor mij nog geen aanleiding voor. De heer Krul vroeg ook naar ...

De voorzitter:

Minister, voordat u verdergaat op dit onderwerp, heeft u een vraag van de heer Valstar, VVD.

De heer Valstar (VVD):

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Ik heb even afgewacht, omdat ik niet helemaal weet welke vragen wanneer komen. Het woord "strategie" is een aantal keren voorbijgekomen. Ik heb onder andere gevraagd wat nou de strategie is. Betreft het nou die Kamerbrief van acht kantjes? Nu komt "het plan van aanpak" weer voorbij. Ik weet dat er een marinestrategie is -- die bestaat letterlijk uit drie delen van ieder zo'n 100 pagina's -- maar die gaat over duurzaam gebruik en herstel van de Noordzee. Is er een document waarin de strategie is vastgelegd? Of een organogram wellicht? Als ik de minister in eerste termijn zo hoor, lijkt het een beetje of de Kamer gek is dat zij zich zo'n zorgen maakt. Alles lijkt geregeld te zijn. Is er dus een strategie waar de Kamer kennis van kan nemen of is er een ander plan wat eraan ten grondslag ligt?

De voorzitter:

Helder.

Minister Harbers:

We hebben een paar maanden geleden die brief verstuurd. Daarin hebben wij de strategie samengebundeld om tot een versteviging van de beveiliging op de Noordzee te komen. Je kunt het zo ver uitbreiden als je wilt, maar wij hebben gefocust op wat wij al doen voor de Noordzee en wat er aanvullend nodig is. Dat staat in die brief. Dat werken wij op dit moment uit in dat programma, in een volledig actieplan. We hadden er inderdaad ook voor kunnen kiezen om alle bestaande documenten op dit gebied, inclusief het crisisdraaiboek -- dat heeft een andere naam -- en al die protocollen erbij te doen. We hadden het kunnen uitbreiden met de strategie op alle andere sectoren in de Noordzee. Op al die terreinen hebben wij als kabinet wet- en regelgeving. We hebben afspraken met partijen die op de Noordzee actief zijn. Dan krijg je inderdaad op een gegeven moment een boekenkast vol. Dan raak je het overzicht kwijt. Wij hebben ons heel sterk gefocust op wat er allemaal al gebeurt, waar wij vinden dat er een tandje bij moet en waar wij ons de komende jaren op veiligheidsgebied willen versterken. Dat hebben wij in de Kamerbrief geschreven. Tegelijkertijd hebben we opdracht gegeven om dat in een interdepartementaal programma verder uit te werken.

De voorzitter:

De heer Valstar, aanvullend.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De heer **Valstar** (VVD):

Dan begin ik me toch af te vragen of wij een soort informatiegebrek hebben. De Tweede Kamer heeft niet voor niets anderhalf jaar geleden een motie ingediend, de motie-Boswijk, waarin de Tweede Kamer haar zorg heeft uitgesproken en ook om een strategie vanuit het kabinet heeft gevraagd. Anderhalf jaar na dato krijgen we een Kamerbrief van acht kantjes met wat er allemaal gebeurt. We krijgen nu ook een toelichting van de minister dat er al een hoop dingen gebeuren. Maar ja, ik kan er nog niet echt van spreken dat de motie-Boswijk is uitgevoerd. Ik heb ook het jaarverslag van Defensie gelezen. Daarin zag ik letterlijk achter de motie-Boswijk staan "uitgevoerd". Maar bij die acht kantjes, in feite een samenvatting van "we zijn best lekker bezig", moet ik toch constateren dat er geen sprake is van een strategie. Wat is nu het volgende dat de Kamer kan verwachten, waarbij de Kamer comfort krijgt dat het kabinet hier in control is?

Minister **Harbers**:

Die vraag nemen wij buitengewoon serieus. De motie is ook omarmd. Dat gebeurde overigens nog door het vorige kabinet. Wij zijn daar in deze kabinetsperiode mee aan de slag gegaan, omdat wij de toenemende veiligheidsvraagstukken op de Noordzee buitengewoon serieus nemen. We vinden dat daar een flinke tand bij moet. In die Kamerbrief hebben we geschreven wat daarbij moet. Dat is voor ons kabinet leidend als strategie om verder uit te werken, om verder handen en voeten te geven. Het concrete document dat u daarvoor krijgt, is de uitwerking van het programma dat op basis van deze strategie wordt gebaseerd. Daaraan wordt echt al een paar maanden met veel inzet gewerkt. Dat kunt u na de zomer in de Kamer verwachten.

De **voorzitter**:

Voordat u verdergaat, heeft u een interruptie van de heer Krul, CDA.

De heer **Krul** (CDA):

Ik deel de gevoelens van de heer Valstar eigenlijk wel. Ik ken deze minister van een commissie of zes, zeven, misschien zelfs wel acht. Laat ik dus maar gewoon klare wijn schenken. Als deze minister zegt dat iets hoog op de agenda staat, weet ik dat het

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

menens is. Als ik dan kijk naar het product dat geleverd is -- ik wil daar nadrukkelijk reflectie op -- dan zie ik dat dat niet is wat ik van deze minister gewend ben als hij zegt dat het hoog op de agenda staat. Als dit de uitvoering is waarover anderhalf jaar is gedaan -- het zijn acht kantjes waarin vooral vervolgonderzoeken en de bestaande overlegstructuur uiteengezet worden -- is dat wat mij betreft helemaal geen afdoende uitvoering van de motie. Ik kan namelijk nog steeds niet herleiden wat nu de strategie is. Wat is nu onze strategie, anders dan een beschrijving van bestaande overlegstructuren? Ik zou allereerst aan de minister willen vragen of hij in ieder geval kan reflecteren op de brief en of hij van mening is dat het daadwerkelijk past bij de opmerking "het staat heel hoog op de agenda".

Minister Harbers:

Jazeker. Daar past ook de vaststelling bij dat we niet blanco op de Noordzee beginnen. Sinds jaar en dag hebben we daar vitale belangen. Die belangen hebben bijvoorbeeld te maken met de windmolenparken die daar sinds een jaar of tien, vijftien in ontwikkeling zijn en een grote vlucht nemen. Daarin liggen belangen van data, kabels en energiebuizen. Dat is allemaal niet nieuw. We hebben als Nederland veel ervaring om die te beschermen. We hebben een goed functionerende Kustwacht en we hebben een goed functionerende marine. We zijn zelfs een flinke stap verdergegaan, als ik het vergelijk met de buurlanden, door juist alle belangen op de Noordzee in het Akkoord voor de Noordzee bij elkaar te brengen. Dat is allemaal bestaand materiaal. De motie van de Kamer en, later, de inval in Oekraïne vormden voor het kabinet de aansporing om dat allemaal nog eens tegen het licht te houden en te kijken waar het niet genoeg is, waar er meer bij moet. Dat kan ik in 100 bladzijden opschrijven, maar dat kon ik ook in 8 bladzijden. Het belangrijkste is dat wij op dit moment aan de slag zijn om datgene wat we hebben opgeschreven in verdere acties uit te werken.

Los daarvan hebben we, terwijl we daarmee bezig waren, het afgelopen jaar een flink aantal extra inspanningen verricht om ervoor te zorgen dat onze crisisdraaiboeken bijvoorbeeld ook getoetst zijn aan datgene wat we in de Baltische Zee aan gebeurtenissen met de Nord Stream zagen. Daarbovenop zijn we gelijk na de inval in Oekraïne extra met de energie-exploitanten op de Noordzee gaan praten. In dat opzicht hebben wij zelf in de afgelopen anderhalf jaar ook gezien dat de bestaande afspraken

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

gewoon hebben gewerkt bij alle risico's die we op de Noordzee hebben gelopen. Dat is niet voldoende. Er moet meer bij; vandaar dit programma.

De voorzitter:

Dank u wel. Aanvullend, de heer Krul en daarna de heer Fritsma.

De heer Krul (CDA):

Ik ga het nog een keer proberen. De vorige minister van Defensie sprak bij de presentatie van de Defensienota over "een nieuwe vorm van dreiging, een serieuze en reële dreiging". Dat is alweer jaren geleden. De motie-Boswijk is jaren geleden. Dan is de stand van zaken nu kennelijk wat er is gebeurd in de afgelopen jaren op dit dossier "het kabinet bekijkt als onderdeel van de gezamenlijke aanpak welke capaciteiten aanwezig of toekomstig benodigd zijn". Met de opmerking van de minister bij de Defensienota en met het aannemen van de motie mag ik toch gewoon vragen welke capaciteiten benodigd zijn? Dat moeten we nu na anderhalf jaar praten over overlegstructuren en onderzoeken toch boven water hebben? Welke capaciteiten zijn benodigd om onze vitale infrastructuur goed te kunnen beschermen indachtig de signalen van de NAVO, het HCSS, uit onze eigen Defensienota?

De voorzitter:

De minister, en daarna de heer Fritsma.

Minister Harbers:

Dat antwoord is bijvoorbeeld datgene wat we al in werking hebben gezet, namelijk het verder versterken van de Kustwacht. Daar moet 40 fte bij. Dat hebben we nu in de voorjaarsbesluitvorming meegenomen. Dat ziet u ook terug op de begroting van IenW. Dat is niet het enige. Ook de andere departementen die bijdragen aan de Kustwacht zullen daaraan verder bijdragen. Die besprekingen lopen nog. Dat ziet u in de Miljoenennota op Prinsjesdag terug. Dat vonden wij voor deze termijn in ieder geval een actie die in gang moest worden gezet. Dit is de eerste stap om voor de langere termijn te kijken of dat voldoende is. De Kustwacht kwam namelijk te kort in de veelheid van taken. Los daarvan is een diepergaand onderzoek nodig om te weten hoe we die structureel naar de toekomst beter kunnen inrichten. Dit is een voorbeeld. Op heel veel terreinen is

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

het niet zozeer een kwestie van extra capaciteit, maar een kwestie van zorgen dat we altijd de afspraken nalopen en zorgen dat men onder omstandigheden kan functioneren. Genoemd werd de inbreng van de Kamer, het voorbeeld van de vliegtuigen van de Kustwacht. De capaciteit van de Kustwacht is op orde, zeker omdat het state-of-the-artvliegtuigen zijn, om in het gebied dat ze moeten beveiligen aan hun taken te voldoen. De afspraken die we daarover hebben gemaakt, worden gewoon nagekomen. De beschikbaarheid is conform die afspraken.

Specifiek voor het Defensiegedeelte kan ik deze vraag niet beantwoorden, maar wellicht zal de minister van Defensie dat straks nog doen.

De voorzitter:

Dan nu de heer Fritsma van de PVV.

De heer Fritsma (PVV):

Het kabinet draait toch een beetje om het echte probleem heen. We hebben vorige week deskundigen op dit terrein gesproken. Die gaven heel duidelijk aan wat hier het probleem is: er is meer capaciteit nodig, meer schepen, meer mensen; dat is letterlijk gezegd. Dat is nu precies hetgeen het kabinet niet levert. Oké, er is 2,7 miljoen bij gekomen, maar nogmaals: daar los je helemaal niets mee op. De minister praat over een Kustwacht die goed functioneert. Alle respect voor de Kustwacht, maar de Kustwacht geeft zelf aan geen capaciteit voor de bestaande taken te hebben, laat staan voor de nieuwe taken. Voor die nieuwe taken is nog eens een keer nieuwe capaciteit nodig waarvoor helemaal geen ruimte is. Dát is het knelpunt en dat wordt steeds niet door het kabinet geadresseerd. Heel concreet wil ik horen wat de Kustwacht nodig heeft, niet alleen voor de bestaande taken qua capaciteit maar ook voor de nieuwe taken qua capaciteit. De minister kan zeggen dat het een eerste stap is die we doen met de Voorjaarsnota, 2,7 miljoen, maar we moeten nu ook een beetje in een fase zitten dat we, gelet op de urgentie, over die eerste stap heen kijken. Graag helderheid over die vraag.

Minister Harbers:

Voor die bestaande taken hebben we het ingevuld met de ophoging van het aantal fte met 40 fte. We zijn daar nog niet mee klaar. We zijn nog bezig met de betrokken departementen om te kijken hoe dat verder moet. Daarmee kunnen we binnen de

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

bestaande taken van de Kustwacht ook de waakzaamheid met betrekking tot de Noordzee-infrastructuur verder verhogen. Dat hebben we overigens het afgelopen jaar al in werking gezet. De Kustwacht fungeert als meldkamer bij dreigingsinformatie en incidenten. Bij reguliere patrouilles is de Kustwacht extra alert op de ontwikkelingen die ons de afgelopen anderhalf jaar wakker doen houden. Die werkt daarbij ook weer nauw samen met de marine. We zijn er dus nog niet. Op dit moment doen we in ieder geval wat nodig is om al die bestaande taken te kunnen nakomen. Wat er dan verder nog nodig is, zullen we uiteindelijk naar het parlement goed moeten kunnen onderbouwen, denk ik. We kunnen niet zomaar een slag in de lucht doen en zeggen: doe er dit bij of doe er dat bij. Dat zal wel op feiten gebaseerd moeten zijn.

De voorzitter:

Aanvullend, de heer Fritsma.

De heer Fritsma (PVV):

Met alle respect: dit had natuurlijk allang in kaart moeten worden gebracht. We zitten hier te praten over capaciteit waarbij het kabinet zegt: we zijn nog niet klaar; het is een eerste stap; we moeten verder kijken. We hadden hier moeten zitten terwijl we die informatie al hadden. Dan hadden we kunnen controleren of het voldoende is of niet. Dit is wel een beetje een achterhoedegevecht als hierover geen duidelijkheid is. Ik kan me voorstellen dat die duidelijkheid nu niet gegeven kan worden, maar ik schrik er eigenlijk wel een beetje van dat dit nog niet in kaart is gebracht en dat we nu niet verder komen dan de tekst "we gaan kijken hoe het verder moet." Daar kunnen we niks mee. Wanneer is dit in kaart gebracht? Dat is nu de enige vraag die ik nog kan stellen. Wanneer is in kaart gebracht wat er nodig is? Hoeveel schepen en hoeveel mensen zijn er nodig? Kunnen we daar een termijn voor afspreken?

Minister Harbers:

Dat is precies wat ik zojuist antwoordde. We hebben op dit moment onderbouwd dat er 40 fte bij moet, van 80 naar 120 fte, om aan die taken invulling te kunnen geven. De tweede stap is wat we verder verwachten in de toekomst. Daar zijn we nu mee bezig. Dat kunnen we in het programma na de zomer verder onderbouwen.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

Minister **Harbers**:

Dan heb ik al een paar vragen gehad. De heer Valstar -- daar ben ik dan inmiddels -- vroeg naar de weerbaarheidverhogende maatregelen en de versterkte aanpak vitaal. De minister van JenV heeft die op dit moment zo goed als af. Ik heb begrepen dat ze uw Kamer deze week een brief over de versterkte aanpak vitaal stuurt. Daarin wordt ingezet op meer rechten en plichten voor alle vitale aanbieders en een verankering hiervan in de wet- en regelgeving. Daarin worden ook maatregelen getroffen om de weerbaarheid van de vitale processen te vergroten en het vitaal beleid, de beleidscyclus en het vitaal stelsel worden herzien.

Daarnaast wordt uw Kamer nog voor de zomer geïnformeerd door mijn collega van Economische Zaken en Klimaat en mijn collega voor Klimaat en Energie over de weerbaarheidsanalyses en vitaliteitsbeoordelingen van de vitale processen, waarvan deelprocessen zich op de Noordzee bevinden, met name in de energievoorziening.

De vraag over een nationale autoriteit Noordzee heb ik al beantwoord. Op dit moment zien we daartoe geen aanleiding, maar ik sluit niet uit dat we daar iets op moeten organiseren als dat uit het programma komt. Dat gaan we dan ook doen.

De heer Valstar vroeg ook nog waar de private partijen moeten aankloppen. Voor vitale aanbieders geldt dat die op basis van sectorale wetgeving een zorgplicht hebben om passende maatregelen te treffen om de continuïteit van hun processen te waarborgen. Vervolgens vinden wij het in Nederland van belang om ook een goed publiek-private samenwerking te organiseren tussen overheidspartijen zoals de Kustwacht, marine, politie en private partijen zoals de beheerders van windparken, netwerkbedrijven en gasbedrijven. Wij weten dat zij zich niet in alle gevallen kunnen verweren tegen door statelijke actoren gesteunde sabotage, spionage en manipulatie. Daarom ondersteunen wij hen hierbij extra in informatievoorziening en in het nalopen van hun vitale processen. We zijn de alliantie van overheidspartijen en private partijen op dit gebied aan het versterken. De Noordzeesector, dus de private partijen die actief zijn, zoekt naar een versterking van de detectie, meldprocedures en responscapaciteit. Zij kwamen een jaar geleden met die vraag. De marine, de Kustwacht en Rijkswaterstaat hebben dat

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

opgepakt om met de gegevens die zij hebben ook de private partijen op de Noordzee verder te kunnen helpen.

De **voorzitter**:

Voordat u verdergaat, wil ik zeggen dat de heer Valstar hier een vraag over heeft.

De heer **Valstar** (VVD):

Stel dat ik als visser of als medewerker van een boorplatform dit debat zit te kijken, dan weet ik nog steeds niet wie ik moet bellen als ik iets signaleer. Dat is eigenlijk waar ik naar op zoek ben. Dat is dus mijn vraag. Als ik met mijn kotter een verdachte activiteit zie, dus ik zie bijvoorbeeld een schip voorbijkomen dat de radar uit heeft staan, wie bel ik dan allereerst? Dan wordt de Kustwacht ...

De **voorzitter**:

Sorry, we gaan niet buiten de microfoons met elkaar in debat. Ik wil graag de heer Valstar zijn vraag laten stellen en daarna gaat de minister antwoorden.

De heer **Valstar** (VVD):

We hadden het net al over het volgende. Een kotter of een medewerker van een boorplatform moet de Kustwacht bellen. Vervolgens is de vervolgvraag die erachter wegkomt: waar worden alle data bijgehouden? Worden die überhaupt bijgehouden? We hadden het net al over een nationale autoriteit. Ik ben op zoek naar één geheel waar de data samenkomen bij één iemand die zich daarvoor verantwoordelijk voelt en naar één iemand die de visser of de medewerker van het boorplatform kan bellen. Is dat geregeld? Wordt dat geregeld?

De **voorzitter**:

Minister, nu is het uw beurt.

Minister **Harbers**:

Wij reageerden allemaal unisono "Kustwacht", maar laat helder zijn dat partijen die actief zijn op de Noordzee weten wie ze moeten bellen. Dat zal in het overgrote gedeelte van de gevallen de Kustwacht zijn. Daar wordt de telefoon altijd opgenomen. Vandaaruit zijn

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

er, als de Kustwacht het niet zelf kan, strakke lijnen naar wie dan iets moet doen op dat moment. Dat zijn procedures die ook de energieaanbieders op de Noordzee kennen. Voor iedereen is het helder wie ze moeten bellen. Data worden ook uitgewisseld met anderen. Als het een probleem is dat de Kustwacht niet aan kan pakken, maar bijvoorbeeld wel de marine, dan is die lijn ogenblikkelijk gelegd. Een van de dingen waar we mee bezig zijn, is om ervoor te zorgen dat we nalopen of de data allemaal goed geregistreerd worden. Onze aanname is van wel, maar gelet op de geopolitieke risico's willen we die nog een keer allemaal nalopen -- ook gelet op incidenten die we ons misschien tien à twintig jaar geleden niet zo snel konden voorstellen, maar nu wel -- om ervoor te zorgen dat de informatie voor alle betrokken partijen altijd beschikbaar is.

De voorzitter:

De heer Valstar heeft een aanvullende vraag.

De heer **Valstar** (VVD):

Dank, dat is helder.

Dan wil ik doorgaan op de nationale autoriteit. De minister gaf net al aan: we zien daar momenteel geen aanleiding toe, maar het zou zomaar zo kunnen zijn dat er in het plan dat na de zomer volgt, wel aanleiding toe is. Ook als dat niet het geval is, zou ik toch in ieder geval aan de minister willen vragen om specifiek in te gaan, ook in dat desbetreffende plan, op waarom er wel of niet gekozen wordt voor een nationale autoriteit. Dat is eigenlijk een verzoek om een toezegging.

Minister Harbers:

Jazeker. Dat vraagstuk heeft u terecht geagendeerd. We zullen dit expliciet laten terugkeren in het programma.

De voorzitter:

U vervolgt uw betoog.

Minister Harbers:

Ik was nog bij de vraag van de heer Valstar die aandacht vroeg voor het moment van ontwerp en bouw, want het is natuurlijk het mooiste als je dan meteen de goede

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

beveiligingsmaatregelen treft met de nieuwe EU-regels die eraan komen. Ik ben het met de heer Valstar eens dat security by design heel belangrijk is. Ook daar hebben we op alle fronten aandacht voor. De twee nieuwe Europese richtlijnen, de NIS2-richtlijn en de SER-richtlijn, zijn recent vastgesteld, dus we zijn nu als lidstaat, zoals alle lidstaten, begonnen met de implementatie van die richtlijnen. Die worden meteen meegenomen in het programma en de versterkte aanpak. Beide richtlijnen gaan Nederland vanaf oktober 2024 helpen om langs de inhoud van die richtlijnen te komen tot de verbeterde fysieke en digitale bescherming van de vitale infrastructuur. Beide richtlijnen bevatten ook een zorgplicht, op basis waarvan vitale aanbieders passende en evenredige maatregelen nemen om hun diensten zo veel mogelijk te waarborgen. Zoals gezegd zullen de wetten naar verwachting eind 2024 in werking treden, nadat ze door uw Kamer en de Eerste Kamer zijn behandeld. Wij zijn volop bezig om dat wetsproces nu op te pakken met deze net nieuwe richtlijnen.

Dan zijn er nog een paar vragen van mevrouw Van Beukering, waarvan ik meen dat ik er toch al een paar een beetje behandeld heb. Ze heeft vragen gesteld over het coördineren, de maatregelen en de zorgplicht van sectorpartijen. Ze had ook nog een specifieke vraag of de zorgplicht gezien het dreigingsniveau naar een hoger niveau getild moet worden. De zorgplicht voor de sectorpartijen wordt natuurlijk ook gehandhaafd door de verantwoordelijke toezichthouders, dus dat zijn toezichthouders zoals de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur en de Autoriteit Consument & Markt. De zorgplicht hoeft niet naar een hoger niveau getild te worden, want die stelt al dat je moet beveiligen wat je daar aan vitale infrastructuur hebt. Maar binnen de kaders van de huidige zorgplicht zijn partijen veel actiever geworden. Daar hebben we ze bij geholpen en op gewezen. Ik denk dat dat het allerbelangrijkste is. Je kunt niet meer wegstappen van risico's waarvan je in het verleden misschien dacht "het zal zo'n vaart niet lopen", maar we weten dat het zo'n vaart wél kan lopen.

Mevrouw Van Beukering vroeg ook naar een rol voor sectoren die niet met infra werken, zoals de scheepvaart en de visserij. Ja, de afgelopen periode hebben we niet alleen voor de veiligheid van de infrastructuur maatregelen getroffen, maar we hebben ook nogmaals met de scheepvaart en de visserij afspraken gemaakt over het melden van verdachte situaties bij de Kustwacht. Dat hadden we zojuist al even aan de hand. Dat was overigens niet alleen voor de beveiliging van de infrastructuur, maar ook voor

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

verdachte situaties met het oog op bijvoorbeeld de sanctienaleving. Daar hebben we met alle betrokken brancheorganisaties voortdurend overleg over.

De heer Fritsma vroeg naar de capaciteit van de vaartuigen, met name die van de Kustwacht. In samenwerking met de Rijksrederij en de andere opdrachtgevers van de Kustwacht wordt hard gewerkt om niet alleen de vaartuigen voor de handhavingstaak op orde te houden, maar ook het onderhoud en het personeel. In die drieslag is inderdaad werk te verzetten. Dat moet ertoe leiden dat ook de inzetbaarheid weer op het volle peil komt. De varende en vliegende middelen voor de dienstverleningstaak, de Search and Rescue-operaties, zijn op orde. Over de capaciteitsuitbreiding heb ik u zojuist al geantwoord.

De vraag over de crisisdraaiboeken heb ik ook al gehad. De juiste naam, die ik net niet paraat had, is het Nationaal Handboek Crisisbeheersing. Dat is het algemene, maar daarnaast hebben we sinds jaar en dag het Incidentbestrijdingsplan Noordzee. Ook dat is het afgelopen jaar nogmaals herzien. Ook is er nogmaals geoefend op risico's die we na de illegale inval van Rusland in Oekraïne elders in de wereld zagen en kijken we hoe dit daarin voorziet. Dat bleek te voorzien. Ook wordt in NAVO-verband geoefend met de bondgenoten, naast dat de betrokken binnenlandse partijen ook regelmatig aan de hand van dit incidentbestrijdingsplan oefenen. De laatste grote anti-terreuroefening was Port Defender op 21 april jongstleden met alle betrokken organisaties: het Havenbedrijf, de Kustwacht, Defensie, de Veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond en de Landelijke Eenheid van de politie.

Voorzitter, daarmee meen ik op mijn terrein de vragen te hebben beantwoord. Er zijn een aantal vragen die de minister van Defensie zal beantwoorden.

De voorzitter:

Voordat u het stokje doorgeeft, zie ik dat er twee vragen zijn. Eerst is de heer Krul aan de beurt en daarna mevrouw Van Beukering.

De heer Krul (CDA):

Ik heb een vraag aan de minister van IenW als coördinerend minister. Hoe kijkt hij naar de dreiging die van buiten de territoriale wateren binnenkomt? Ik heb het dus over de infrastructuur die niet alleen op ons territoriaal plat, maar juist van daarbuiten binnenkomt en waar ook echt specifieke security by design nodig is. Welke dreigingen

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

ziet deze minister en welke maatregelen voorziet hij in zijn strategie die er is om ook deze dreiging het hoofd te bieden?

Minister **Harbers**:

Dat zijn ook dreigingen die niet nieuw zijn. Op kabelinfrastructuur onder de Atlantische Oceaan gaat het bijvoorbeeld tot ver buiten ons eigen deel van het continentale plat. Ook daar begint het bij de basis: zorgen dat al je checks op orde zijn en dat je weet wat er moet gebeuren op het moment dat er iets aan de hand is. Maar daar is internationale samenwerking het allerbelangrijkste. In april zijn daar bijvoorbeeld nadere afspraken over gemaakt door de Noordzeestaten in Oostende om ervoor te zorgen dat we de internationale samenwerking nog verder verbeteren en dat we met elkaar gesteld staan voor deze risico's die soms van heel ver kunnen komen.

De **voorzitter**:

Is dit afdoende? Nee, de heer Krul heeft een aanvullende vraag.

De heer **Krul** (CDA):

Dit is weer een verhaal over praten en wat we willen doen. Ik zal mijn vraag concreet maken. Is de minister bereid om bijvoorbeeld te eisen dat er bij de aanleg sensoren geplaatst worden die het monitoren of detecteren als er iets gebeurt? Dat was een van de aanbevelingen van het HCSS-rapport van anderhalf jaar geleden. Zij hadden specifiek deze aanbeveling opgenomen voor de actieve weerbaarheid van onze infrastructuur om bijvoorbeeld de eis neer te leggen bij de aanleg van parken of kabels om sensoren te plaatsen. Is dat een van de aanbevelingen die in de afgelopen anderhalf jaar is uitgewerkt?

Minister **Harbers**:

Wellicht zou ik dit zo meteen even in de tweede termijn kunnen doen, omdat dit ook een vraag is die bij de collega van EZK ligt. Dat wil ik heel even checken. Ik kom er zo op terug.

De **voorzitter**:

Dat lijkt mij uitstekend.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

Dank aan de minister voor de beantwoording van onze vragen. Volgens mij is er één vraag die nog niet helemaal beantwoord is. De minister heeft aangegeven dat het nieuwe dreigingsniveau niet naar een hoger niveau zou moeten worden getild, maar de vraag die ik daarnet stelde, was: hoe zit het met de handhaving rond de zorgplicht richting de bedrijven, met name als het gaat om of ze hun verantwoordelijkheid pakken over de uitvoering en de bijdrage die ze moeten leveren? Volgens mij heb ik dus het stukje handhaving gemist. Maar ik ben nieuw in deze commissie, dus misschien heeft u het gezegd en heb ik het niet goed gehoord. Als u daar nog even op zou kunnen ingaan, dan heel graag.

Minister **Harbers**:

Dan heb ik het summier genoemd. Het gaat er overigens over of de zorgplicht naar een hoger niveau moet, en niet de dreiging. Dit soort zorgplichtzaken en zaken die daarop lijken, vallen onder het reguliere toezicht op een sector. Ik noemde voorbeelden van de Rijksinspectie Digitale Infrastructuur. We hebben daar een werkend stelsel voor. Bedrijfstakingen in Nederland weten aan welk stelsel ze onderworpen zijn en ook wie de inspectiedienst op dat terrein is. Die ziet ook toe op het handhaven van bijvoorbeeld de zorgplicht.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van Beukering heeft een aanvullende vraag.

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

Ik begeef me op een terrein waar ik niet heel vaak over praat. Ik snap het. Het was natuurlijk in relatie tot het nieuwe dreigingsniveau of dat naar een hoger niveau getild zou moeten worden. Ik kan me ook voorstellen dat we bij de inspectie vragen om wat meer te handhaven, juist omdat we die dreiging zien. Wellicht had ik mijn vraag in de eerste termijn beter op die manier kunnen stellen. Mijn vraag aan de minister is dus: ziet hij ook de noodzaak om goed bij de inspecties neer te leggen dat ze de handhaving zeer stringent ter hand nemen nu dit dreigingsniveau aanwezig is?

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Minister **Harbers**:

In zijn algemeenheid wel. Dit is precies een van de dingen die vorig jaar gebeurd is, waarbij ik weet dat de minister voor Klimaat en Energie gelijk is gaan praten met de energiebedrijven op de Noordzee om hen te wijzen op alles wat de wet- en regelgeving al van hen vraagt, gelijk de helpende hand te bieden in het bijzondere gebied -- het is niet iedere hoek van de straat -- en te vragen wat we als overheidspartijen kunnen doen om hen daarin verder te assisteren. Maar het begint altijd bij de basis en ook bij het wijzen op datgene waartoe ze al verplicht zijn om te voorzien in de veiligheid van hun eigen infrastructuur.

De **voorzitter**:

Dank. Dan gaan we naar de minister van Defensie.

Minister **Ollongren**:

Dank u wel, voorzitter. Ik denk dat wij elkaar in deze zaal niet hoeven te overtuigen van het belang van de Noordzee voor de veiligheid van onze economie. Dat is natuurlijk altijd zo geweest -- ik meen dat de heer Krul zijn inbreng daar ook mee begon -- en dat zal ook altijd zo blijven. De woordvoerders en collega Harbers hebben aandacht gevraagd voor de situatie waarin we ons bevinden: de oorlog in Oekraïne, de sabotage van Nord Stream en berichten die het kabinet ook zelf actief naar buiten heeft gebracht over Russische belangstelling voor onze energie-infrastructureur op de Noordzee. Dat laat allemaal zien dat dit concrete dreigingen zijn, dus ik begrijp heel goed dat de Kamer hierop hamert en daar aandacht voor blijft vragen. Niet omdat de dreiging nieuw is, want die zien we al een tijdje -- de heer Krul zei dat terecht -- maar deze wordt urgenter en heeft daarom onze aandacht, ook van het kabinet en van Defensie. Het is de Noordzee, het drukt bevangen stukje water dat er zo'n beetje is ter wereld. Al die belangen, en dus ook al die partijen, zijn nodig om dat in de gaten te houden. Het gaat over overheidsorganisaties en vitale partijen. Ik denk dat collega Harbers het net goed geschetst heeft.

Defensie is daarbij zeker een belangrijke partij. Dat realiseer ik mij heel erg goed. De heer Krul verwees naar de vorige Defensienota. Daarin zijn inderdaad al maatregelen getroffen. Sorry, ik heb het niet over de Defensienota van dit kabinet, maar die van het vorige kabinet. Ook in deze Defensienota van 2022 zijn we daarop verder gaan bouwen.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Ik wilde daarmee beginnen om dat even te schetsen, omdat dat laat zien dat we in het vorige kabinet en dit kabinet daar wel degelijk rekening mee houden in onze investeringsbesluiten en in de stappen in de materieelaanschaf die we zetten. Staatssecretaris Van der Maat informeert de Kamer regelmatig over de stappen die we zetten rondom de onderzeeboten en de vervanging daarvan, de stappen die we zetten met de ASW-fregatten, oftewel de Anti-Submarine Warfare-fregatten, samen met de Belgen en de vervanging van de mijnenjagers. Dat is echt heel belangrijk. Ik was laatst in Frankrijk bij de tewaterlating in Concarneau samen met mijn Belgische collega. De nieuwe mijnenjagers zullen beschikken over onbemande onderwatervaartuigen voor inspecties onder water. Het is ontzettend belangrijk dat we daar straks over kunnen beschikken. Daar beschikken we alleen maar over omdat er op enig moment een investeringsbesluit is genomen om de mijnenjagers te vervangen en daarbij te kiezen voor deze techniek. Ik sluit mijn opsomming af met de vervanging van de hydrografische marinevoertuigen op termijn.

Daarnaast moeten we natuurlijk ook investeren in het versterken van de zogenaamde "Intelligence, Surveillance and Reconnaissance"-capaciteit op de Noordzee. U kunt zich allemaal wel ongeveer voorstellen wat dat is. Het gaat over sensoren en nieuwe manieren en technieken om informatie te verzamelen en te ontsluiten. Ook daarin gaan we investeren. Staatssecretaris Van der Maat zal de Kamer meenemen in een zogenaamde "A-brief" -- de leden kennen die term -- waarin we vanuit Defensie onze keuzes bekend zullen maken. U heeft ingestemd met het aanschaffen van de maritieme versie van de MQ-9. Dat is heel belangrijk, want beeldopbouw is belangrijk. Een Reaper is daar bij uitstek voor geschikt. We moeten ook de ruimte niet vergeten. Die ruimte is ook ontzettend belangrijk voor de beeldopbouw.

Daarnaast hebben we besloten om mee te doen aan een Europees project, een EDF-project, over unmanned anti-submarine and seabed warfare. Ook willen we binnen de Northern Naval Shipbuilding Cooperation investeren in test- en expertisecapaciteit voor seabed warfare. Dat zijn allemaal trajecten die we in zijn gegaan en die lopen om ervoor te zorgen dat we aan de defensiekant voldoende doen, zowel materieel aan de wat grotere kant met de schepen, onderzeeboten et cetera, maar zeker ook aan de hoogtechnologische kant, want die hebben we denk ik hard nodig, gegeven de verhoogde dreiging waar we niet alleen nu, maar voorlopig mee te maken zullen hebben en waar de Kamer terecht aandacht voor heeft gevraagd.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De **voorzitter**:

Voor u verdergaat, mevrouw de minister, wil ik zeggen dat de heer Krul hier een vraag over heeft.

De heer **Krul** (CDA):

Het is interessant dat de minister spreekt over seabed warfare. De Fransen hebben zelf een seabed warfare-strategie. Het Franse ministerie van Defensie heeft die al meer dan een jaar geleden gepresenteerd, waarin het Franse ministerie van Defensie als coördinerende partij heel duidelijk aangeeft hoe zij de Franse belangen op de zeebodem gaan verdedigen, welke capaciteiten ze daar heel concreet voor nodig hebben en zelfs welke nieuwe capaciteiten zij daarvoor verwerven. Zouden wij dat als Nederland niet ook gewoon moeten hebben? Wij als Nederland, met onze unieke geografie. Ons Noordzeegebied is namelijk anderhalf keer groter dan ons landgebied. Zouden wij daar bij uitstek niet zo'n nationale defensiestrategie voor moeten hebben, in plaats van meedoen in een Europees programma? Dat moeten we natuurlijk ook doen. Het zal onderdeel zijn van onze nationale strategie om goed samen te werken in internationaal verband. Maar hebben wij niet gewoon een seabed warfare-strategie nodig?

Minister **Ollongren**:

De heer Krul benoemt terecht hoe belangrijk de Noordzee is en hoe groot die is. Den Helder is, zoals bekend, het centrum van Nederland als je kijkt naar de kaart en de Noordzee meetelt. Het is een heel belangrijk punt. Ik weet dat de heer Krul daar gevoelig voor is. Ik denk dat het ook een valide punt is. Ik denk dat de meeste Nederlanders een beetje gek opkijken als je dat zegt, maar het is wel waar. We hebben dus zeker alles wat ik net opsomde nodig. We hebben denk ik ook een strategie nodig voor seabed warfare en die is er ook, maar ik denk dat die veel verder moet gaan dan alleen maar een Nederlands plan. Ik weet niet meer welke woordvoerder het zonet noemde, maar daar waar ons stukje ophoudt, begint dat van bijvoorbeeld de Britten, de Denen of de Belgen, met wie we gelukkig, zeker als het gaat over de marine, volkomen geïntegreerd werken. We moeten dat dus in samenwerking doen, want het heeft niet zo vreselijk veel zin als we het volgende doen. Stel dat wij bij wijze van spreken ons deeltje helemaal op orde hebben, maar dat de kabel, de leiding of wat het ook is, doorloopt op

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

weg naar een van de buurlanden aan de andere kant van het water en daar sabotage plaatsvindt, dan zijn we daar niks mee opgeschoten. Het is dus ongelofelijk belangrijk dat wij ons deel doen en dat afstemmen met onze partners. Daar wil ik zo wat meer over zeggen, want daar zijn terecht veel vragen over gesteld.

De voorzitter:

De heer Krul heeft een aanvullende vraag.

De heer **Krul** (CDA):

Ik onderken wat de minister zegt over dat de infrastructuur niet alleen iets is van ons eigen territoriaal plat, maar dat het in die zin grensoverschrijdend is. Maar toch, de Fransen hebben daar echt een doctrine op ontwikkeld waarin ze kijken naar de no monitoring-act en drie fases van hoe je op de zeebodem moet opereren. De minister zegt: we hebben dat ook. Ik vraag me toch af of ze dat ons kan doen toekomen. Mijn vervolgvraag is de volgende. De minister geeft een rijtje van capaciteiten die we óf hebben óf in ontwikkeling zijn. Maar dan zoeken we dus eigenlijk de bestaande capaciteiten die een andere raison d'être hebben. Ik noem het maar even zo. Mijnbestrijdingsvaartuigen moeten in principe mijnen bestrijden. Is het niet veel verstandiger om te kijken welke capaciteit nodig is bij de dreiging in plaats van dat we de dreiging proberen te koppelen aan de capaciteiten, een soort van patroon dat we vaker zien?

Minister Ollongren:

Dat ben ik niet helemaal met de heer Krul eens, want ik denk dat bijvoorbeeld de onbemande onderwaterdrones -- zo noem ik ze maar eventjes -- die de mijnenjagers straks hebben, natuurlijk worden ingezet voor alles waar we ze voor kunnen gebruiken. Omdat ze toevallig aan boord zijn van vaartuigen die "mijnenbestrijdingsvaartuigen" heten, wil niet zeggen dat we ze alleen daarvoor zullen kunnen gebruiken. Die moeten we natuurlijk inzetten voor waar ze voor nodig zijn. Nogmaals, we hebben ze straks alleen maar vanaf volgend jaar omdat er al eerder een besluit is genomen en toen is gekozen voor deze technologie. Ook toen was al bekend dat er wat betreft de onderzee-infrastructuur potentiële kwetsbaarheden zijn. Die hebben zich alleen maar verergerd in de loop van de tijd. Ik denk dus dat we er heel blij mee moeten zijn. Maar ik vind het juist

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

daarom wel heel belangrijk dat we ook voldoende rekening houden met nieuwe mogelijkheden met de beeldvorming door onbemande vliegtuigen, door satellietbeelden en dat we ook daarnaar kijken. We hoeven niet alles zelf te hebben qua capaciteiten. We werken ook samen met onze bondgenoten. Wij beschikken straks over capaciteiten waar zij niet per se over beschikken. Denk aan de Reapers. Er zijn nog niet heel veel landen in Europa die die hebben. Hetzelfde geldt natuurlijk bijvoorbeeld voor Britten die over die vaartuigen beschikken. Ik kom daar zo nog op terug, want daar is een specifieke vraag over gesteld. Dan kunnen we natuurlijk ook met onze bondgenoten praten over hoe ze die eigenlijk inzetten en of we die ook bij ons zouden kunnen inzetten. We willen namelijk tenslotte dat we samen de boel bij elkaar leggen om een gezamenlijk beeld te hebben, zodat we samen kunnen handelen. Het zijn allemaal NAVO-lidstaten waar we het over hebben.

De voorzitter:

U vervolgt uw betoog.

Minister Ollongren:

Voordat ik op de vragen inga, wil ik nog één ding zeggen. Ik heb eigenlijk nog een paar punten. Defensie heeft dus eigenlijk al deze taak om op de Noordzee te kunnen opereren. We doen dat daar waar het nodig is. Wij vinden het nodig, tenminste, ik vind het nodig -- het kabinet moet daar in formele zin nog een besluit over nemen -- om gegeven de dreiging te zeggen dat deze taak eigenlijk permanent moet zijn. We moeten regelen dat we onze schaarse defensiecapaciteiten zo inzetten dat we ook weten dat we permanent in staat zijn om in actie te komen op de Noordzee, bijvoorbeeld vanwege de continue noodzaak voor beeldopbouw, maar ook als er een zogenaamde begeleiding moet plaatsvinden van een schip. In de praktijk hebben we dat tandje er al bijgezet, maar ik vind het ook belangrijk om deze permanente taak vast te leggen via een besluit in de ministerraad. Dat betekent dat de CDS daar rekening mee gaat houden in zijn planning. Uiteindelijk is de single set of forces-capaciteit schaars, maar dan ga je het zo plannen dat dit er altijd onderdeel van uitmaakt.

Wat betreft de internationale samenwerking zei ik al dat we de Noordzee delen. Met de Belgen hebben we een heel intensieve integratie met de twee marines, die volledig in elkaar zijn opgegaan. Ik was heel toevallig gisteren in Den Helder met mijn Belgische

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

collega. We spreken met andere partners, de Denen en de Britten, over de Multi-Role Ocean Surveillance-capaciteit, dus dat schip dat de Britten zo goed als -- ik weet niet of ze het al hebben -- kunnen inzetten. Ze zijn er in ieder geval heel dichtbij. De NAVO heeft natuurlijk sowieso een brede maritieme taak en heeft ook deze handschoen opgepakt. Daarbinnen kijken we met de JEF-landen vooral naar de Noordzee en de Baltische Zee. Als de JEF volgende maand in Nederland vergadert, gaan we opnieuw een stap verder zetten in hoe wij met elkaar werken aan het verbeteren van de bescherming van onze onderzeese infrastructuur, in lijn met de motie van de heer Valstar. Ik ga er zo wat dieper op in, want u heeft daar ook een vraag over gesteld. Ik wil mijn inleiding afronden met een voorbeeld. Collega Harbers zei terecht: we hebben de samenwerking al geïntensiveerd tussen de verschillende partijen, dus we hebben afgesproken dat als er bij de Kustwacht, die een heel belangrijke rol speelt, een melding binnenkomt, er echt meteen actie wordt ondernomen, en ook de passende actie. Ik wil dat illustreren met een voorbeeld, zodat u hopelijk iets meer gerustgesteld bent op het punt van dat we reageren als er een dreiging is. Recent kwam er een melding binnen bij de Kustwacht van een object bij de leiding. Die melding kwam binnen via een vitale partij. De Kustwacht oordeelde dat het goed was dat de marine in actie zou komen. Dat heeft de marine ook gedaan. Ik kan het hier vertellen, want het was gelukkig geen poging tot sabotage. Het was een boomstam. Maar het is heel goed dat die gesignaleerd is, dat er meteen is opgeschaald, en dat de marine het heeft kunnen checken en het weer terug heeft kunnen melden aan de vitale partij. Er is misschien best een reden om zo'n boomstam daar weg te halen -- dat weet ik verder niet -- maar het is in ieder geval geen poging tot sabotage. Zo werkt het dus in de praktijk.

Voorzitter. Dan ga ik naar een aantal vragen. Ik wil aanvullend iets zeggen over wat collega Harbers al heeft gezegd over hoe de samenwerking werkt en dat informatiegestuurd optreden ontzettend belangrijk is. De rol van Defensie is voor mij echt heel duidelijk. Die gaat echt over het detecteren en volgen van statelijke dreiging. Een heel belangrijk deel daarvan is het vergaren en analyseren van inlichtingen en dreigingsinformatie. Dat vergt dus inzet van de marine, maar het vergt ook dat er informatie van de Kustwacht en van Rijkswaterstaat voor kan worden gebruikt. Er wordt op dit moment aan gewerkt om dat te verbeteren. De samenwerking met de NAVO, in het licht van de motie-Boswijk die vroeg of Nederland daar een voortrekkersrol in kon spelen, heb ik benoemd in een van de allereerste vergaderingen van de NAVO die ik als

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

minister van Defensie mocht bijwonen. Dat was voordat de oorlog in Oekraïne was uitgebroken en voor de sabotage van Nord Stream. Er was toen al aandacht voor, vanuit ons, maar ook vanuit de NAVO zelf en andere landen. Naar aanleiding daarvan -- of onder andere daarvan; we kunnen dat zeker niet helemaal op ons eigen conto schrijven -- is er een coördinatiecel ingericht bij de NAVO en is het maritiem hoofdkwartier, MARCOM, ook bezig om ervoor te zorgen dat de informatie bij elkaar komt. Ook zal de aanstaande top in Vilnius een besluit nemen over het informatieknooppunt bij MARCOM. Het kost dus wat tijd, maar het gebeurt wel degelijk. Collega Harbers heeft al over de Noordzeetop gesproken.

Dan de verdere internationale inzet. Ik heb de informatie- en inlichtingenuitwisseling ... Het gaat dus niet alleen om het verzamelen an sich, maar natuurlijk ook om het uitwisselen met onze partners zodat we een groter beeld krijgen van wat er op zee allemaal gebeurt. Het gezamenlijk afschrikken, bijvoorbeeld het escorteren van schepen, kunnen we aan elkaar overdragen. Dat gebeurt ook in de praktijk. In de materieelsamenwerking kijken we natuurlijk naar wat we gezamenlijk kunnen aanschaffen, gebruiken, testen of uitwisselen aan kennis. Ik noemde al de NAVO, de JEF, het EDF en de Northern Naval Shipbuilding Cooperation. Om heel precies te zijn, want er werd net gesproken over de Poseidon -- dat zijn maritieme patrouillevliegtuigen -- die de Britten, de Noren en de Duitsers hebben, wil ik het volgende zeggen. Wij hebben -- behalve wat de Kustwacht heeft, wat helemaal state of the start is; zowel het vliegtuig als de helikopter -- bij Defensie de NH-90. Deze is buitengewoon capabel. Ook noemde ik al de Reapers. Als je kijkt naar de capaciteiten van de Kustwacht, naar deze capaciteiten en naar de investering die we willen doen in de nieuwe capaciteiten, nieuwe technologieën en onbemande vliegtuigen, dan denk ik dat we voor de beeldopbouw echt veel capaciteit hebben. Ook denk ik dat het bijna meer een kwestie is van kun je de beeldopbouw, alles wat je ziet ... Ben je ook in staat om de inlichtingen en informatie om te zetten in wat relevant is en wat niet? Is het goed georganiseerd zodat de informatie die de verschillende landen binnenkrijgen, bij elkaar komt? Is de eenheid bij MARCOM bijvoorbeeld in staat om dat weer te vertalen naar wat er nodig is aan actie? Dan denk ik dat ik over deze capaciteiten de vragen wel heb beantwoord.

De heer Valstar vroeg heel specifiek, de heer Krul meen ik ook, of we in staat zijn om onze onderzeese infrastructuur te verdedigen. Dit gaat over de seabed warfare. Ook daarbij wil ik zeggen dat het begint bij het kunnen onderkennen van de dreiging en bij

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

het analyseren van de inlichtingen. Als die dreiging er is, moet je weten dat je over voldoende capaciteit en mogelijkheden beschikt om af te schrikken, bijvoorbeeld het escorteren van verdachte niet-NAVO-eenheden. Meestal is dat dan binnen onze exclusieve economische zone. Het is ook heel belangrijk om de cyberweerbaarheid op orde te hebben. Het gaat niet alleen maar over fysieke zichtbare afschrikking, ook om de cyberweerbaarheid. Is de infrastructuur weerbaar? Is er redundantie? Daar ging het zonet ook al over. Dat hebben we onderkend en daarover staat ook iets in de Defensienota. We voorzien daarin met de capaciteit die ik zonet opsomde.

De voorzitter:

Voordat u doorgaat. De heer Valstar heeft een vraag.

De heer Valstar (VVD):

Ik had een vraag op het vorige punt, maar begin met een vraag op dit punt. Ik noemde het specifiek bij het voorbeeld van de Kustwacht. De Kustwacht heeft twee state-of-the-arttoestellen. Vorige week of twee weken terug was er een drenkeling in het IJsselmeer. De Kustwacht vliegt daar dan continu rondjes, maar dan is dat vliegtuig niet inzetbaar boven de Noordzee. De hoofdtaak ligt eigenlijk bij de Kustwacht. Is Nederland momenteel voldoende in staat om de eigen EEZ in kaart te brengen, veilig te houden en te kunnen verdedigen? Dat was mijn vraag. We hebben ook de vraag gesteld of Nederland in staat is om het eigen grondgebied te verdedigen. We weten het antwoord eigenlijk wel. Nederland is daartoe niet in staat.

Minister Ollongren:

Dat laatste laat ik even bij de heer Valstar, want anders gaan we een heel ander debat voeren. De Kustwacht beschikt wel over state-of-the-artcapaciteiten, vliegtuigen en helikopters, maar nog niet over voldoende personeel. Daar moet dus nog aan worden gewerkt. Volgens mij heeft collega Harbers die vraag al beantwoord. Het is wel zo dat als de Kustwacht bijvoorbeeld met een drenkeling in het IJsselmeer bezig is en er iets anders speelt op de Noordzee waar ook inzet voor nodig is, er eenvoudig een telefoontje naar de marine gaat. Er is altijd een schip van de wacht. In voorkomende gevallen kan daarbij ook worden gekeken naar helikoptercapaciteit. In urgente situaties zal het zo ook werken. Het is wel de bedoeling dat de Kustwacht straks beschikt over meer personeel,

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

zodat er ook meer gebruik kan worden gemaakt van die state-of-the-art capabilities waar de Kustwacht nu over beschikt.

De **voorzitter**:

Helder. De heer Valstar, aanvullend.

De heer **Valstar** (VVD):

Het is nog wel een stukje varen voor het schip van de wacht en vliegend ben je er eerder. Dan nog een andere vraag over het vorige punt, de JEF. We kennen het voorbeeld van de Britten, die al een schip in het water hebben liggen dat binnenkort actief zal worden. Volgens mij zijn ze ook al bezig met de bouw van een tweede. Eerder is al bij motie gevraagd om daarbij aansluiting te zoeken. Ik vind het echt zonde dat nu ieder land zich bezighoudt met het oplossen van de eigen problemen. Wij zijn daar ook mee bezig. Dit is nou een capaciteit die je volgens mij heel goed met de rondom de Noordzee liggende landen zou kunnen opbouwen. Ik heb eerder het voorbeeld aangehaald van de MRTT-toestellen. In een droomscenario zou je met de AWACS en een internationale crew het kunnen gaan bemannen. Vorderen de gesprekken daarover? Is er bijvoorbeeld interesse vanuit de Britten of de Noren?

Minister **Ollongren**:

Dit is natuurlijk een hele goede gedachte van de heer Valstar. Ik ben het daar ook helemaal mee eens. Ja, die gesprekken worden gevoerd. Dat ten eerste. We volgen die ontwikkelingen. We spreken hierover herhaaldelijk met hen. Het is net iets anders, in die zin dat de Britten deze investering hebben gedaan. Zij hebben op enig moment gekozen voor die MIRS-schepen en gebruiken die. Wij doen dat eigenlijk ook, alleen doen wij dat op een andere manier, met hydrografische capaciteiten. Ik vind inderdaad dat we die samenwerking moeten opzoeken. De MRTT is ooit ontstaan vanuit de gedachte dat geen van deze landen die investering kan doen, maar dat we het gezamenlijk wel zouden redden. Daar sta ik volledig achter. Dit hoeft hier misschien niet, want de Britten hebben het en de Denen zijn daar ook mee bezig. En wij bespreken met de Denen en de Britten, die die capaciteit straks dus hebben, of het mogelijk is om op de een of andere manier daarover afspraken te maken. Want voor hen geldt hetzelfde als voor ons: het houdt niet op bij hun EEZ. Het is ook in hun belang dat het aan de andere kant

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

ook goed gaat. Wij hebben dan misschien weer andere capaciteiten -- ik denk bijvoorbeeld aan de onbemande vliegtuigen, de Reapers -- die voor hen van belang kunnen zijn. Dat soort afspraken zijn volgens mij nodig, nuttig en echt van toegevoegde waarde. De keuzes die we nog gaan maken voor de ISR-capabilities die ik net noemde, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance, gaan hieraan een enorme bijdrage leveren. Wat mij betreft gaan we dat zo veel mogelijk met onze partners bij elkaar brengen.

De **voorzitter**:

U vervolgt uw betoog.

Minister **Ollongren**:

Ik denk dat ik nog een paar punten heb, maar ik begin wel een beetje aan het einde te komen. Over de JEF wilde ik alleen maar zeggen dat die handschoen al was opgepakt. Op suggestie van de Kamer heeft Nederland al heel nadrukkelijk in JEF-verband aangedrongen op eerdere versterkte samenwerking ten aanzien van het delen van inlichtingen, zoals monitoringsinformatie van de marine, het opnemen van de seabed warfare in onze JEF-activiteiten, want JEF is bij uitstek een groep van landen die heel proactief is. We doen daar tabletop exercises en dat soort dingen, die ook hierover gaan. Het staat ook op de agenda van de volgende ministeriële, die in juni in Amsterdam zal worden gehouden. Daar willen we zo concreet mogelijk zijn, hetgeen ook past bij het karakter van de JEF. Dit initiatief om met de Britten en de Denen verder te spreken zal ook daar op de agenda staan.

De Kustwachtcapaciteiten zullen zo veel mogelijk met extra personeel bemenst worden, het is al gezegd, en zullen worden gekoppeld aan de capaciteiten die Defensie al heeft en straks nog meer zal hebben, vanwege de beschikbaarheid van mijnenbestrijdingsvaartuigen en nog iets verderop in de tijd de nieuwe fregatten, en de ISR. Dat is wat er echt nodig is. In de tussentijd -- we moeten niet naïef zijn en achteroverleunen -- moeten we de dreiging nauwlettend volgen. Ik beschouw het als een belangrijke integrale taak van de krijgsmacht om dit te doen. We hebben daar meer dan oog voor. Het is een heel serieus punt en daarom ook zo'n belangrijk onderdeel van de investeringen die we doen.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De **voorzitter**:

Dit is het eind van uw eerste termijn? Ja. Heel goed. Ik kijk even rond. De heer Krul heeft zijn laatste interruptie. Gaat uw gang.

De heer **Krul** (CDA):

Is de minister het met mij eens dat juist dat laatste deel van haar betoog geen efficiënte manier is om extra capaciteit in te zetten? Zij refereert aan de nieuwe fregatten of de mijnenbestrijdingsvaartuigen die een rol kunnen gaan spelen bij in dit geval de surveillance van onze eigen infrastructuur. Dit zijn vaak zwaar bemenste platformen, terwijl we het net hebben gehad over hoe ingewikkeld het is met schaarse capaciteit. We zoeken het in bestaande of geplande capaciteiten om een nieuwe dreiging en een hele manier van kijken naar onze infrastructuur op te lossen, terwijl de ons omringende landen die taak ook kunnen oplossen, de Engelsen bijvoorbeeld met hun lean surveillance ship.

Minister **Ollongren**:

De heer Krul spreekt zichzelf volgens mij een beetje tegen. Het is juist geen nieuwe dreiging, hoewel die wel geïntensiveerd is. We hebben die al langer in de gaten. Het vorige kabinet had die in de Defensienota opgenomen. De Kamer vraagt er al langer aandacht voor, ook via de motie-Boswijk. Dit kabinet heeft er ook al langer aandacht voor. De dreiging is niet nieuw, wel heel reëel, en we moeten al onze capaciteiten erop inzetten. Ik noemde de hardware al, maar het is een heel terechte waarschuwing dat het niet voldoende is om onze fregatten in te zetten. Integendeel, we zullen veel meer nodig hebben. Dit betekent dat we de capaciteiten die we nu hebben, zo goed mogelijk moeten benutten. Dat is meer dan alleen de hardware. Een heel belangrijk deel zit ook in het verzamelen van inlichtingen. We hebben het tenslotte over het in de gaten houden van statelijke actoren. Die inrichtingscapaciteit zetten we ook volop in. Het zal steeds meer gaan over nieuwe hightechmogelijkheden die daarvoor bestaan. We zullen informatie vergaren die ook van andere partijen komt, van private partijen, maar ook van de Kustwacht. Die informatie gaan we analyseren en daarop gaan we handelen. De ISR-capaciteiten die ik noemde, vind ik de belangrijkste stap voorwaarts, omdat daar veel nieuwe technologie en nieuwe mogelijkheden in zitten. Dat is de enige manier om dit allemaal in kaart te brengen. Het is inderdaad te veel om met een fregat en een

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

mijnbestrijdingsvaartuig te volgen. Maar die heb je wel nodig, want je hebt ook afschrikking nodig. Je moet ook in actie kunnen komen als we een verdachte situatie detecteren. Het is een slim samenspel van de verschillende capaciteiten, die we deels al hebben en waarin we deels gaan investeren.

De voorzitter:

Dank u wel. De heer Krul, aanvullend.

De heer Krul (CDA):

We spreken bijna hetzelfde uit. Het is mijn overtuiging dat we niet al onze capaciteit nodig hebben. We hebben de juiste capaciteit nodig die we op de juiste manier moeten inzetten. Ik mis in het verhaal van het kabinet echt de daadwerkelijke analyse van welke capaciteiten nu specifiek nodig zijn voor deze dreiging. Natuurlijk kun je een verhaal houden over alle capaciteiten en dat het fantastisch is wat die allemaal kunnen en wat voor belangrijke rol die kunnen spelen. Ik begrijp ook wel dat een fregat op een hele goede manier antipiraterijmissies kan uitvoeren. Maar is dat het meest efficiënte platform om dat te doen? Waarschijnlijk niet. Dat geldt voor dit vraagstuk ook. Een fregat kan fantastisch goed patrouilleren op de Noordzee, maar dat is een veel te zwaar platform. Ik mis de analyse van het kabinet, waarin het zegt: oké, we hebben eerst een beeldopbouw, we weten wat de dreiging is en daar koppelen we dan de eventueel nieuwe capaciteit aan. Dat hoor ik niet terug in het verhaal van de minister.

Minister Ollongren:

Ik heb in mijn verhaal echt heel vaak gezegd dat we eerst beeldopbouw moeten doen. Dat doen is het allerbelangrijkst. Dat doen we via inlichtingen, door informatie te vergaren en die informatie te analyseren en daarop te handelen. Daar passen we alles op aan. Dat kan het escorteren van een Russisch schip zijn, om maar heel praktisch te worden, maar het kan ook een heel andere inzet vereisen. Ondanks dat de heer Krul suggereert dat we het niet met elkaar eens zijn, zijn we het eigenlijk volledig met elkaar eens.

De voorzitter:

Mooie conclusie, zeg. U heeft nog een vraag van mevrouw Van Beukering-Huijbregts.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

Dank u wel, voorzitter. De minister heeft het wel even gehad over de bijeenkomst van de JEF-landen in juni. Wij hadden nog een extra vraag gesteld, namelijk of het eventueel mogelijk is om net als Noorwegen en het VK samen meer operationeel te gaan werken. Misschien kan dat nog aan bod komen. Zou u kunnen verduidelijken of dat een inzet kan zijn?

Minister **Ollongren**:

Zeker. Mede aangemoedigd door de Kamer staat dit al op de agenda van de JEF. Ik heb dat in eerdere bijeenkomsten van de JEF aan de orde gesteld. Overigens hebben andere partnerlanden natuurlijk precies dezelfde opmerking gemaakt. Ook de Noren zijn heel actief op dit gebied. Zij hebben daar natuurlijk grote belangen bij vanwege de samenstelling van hun economie, hun olie- en gasvoorraden. De Zweden en de Denen hebben belangen vanwege de sabotage van Nord Stream. Dit is iets wat echt wel top of mind is bij de JEF-landen. We hoeven natuurlijk niet altijd alles met z'n allen te doen. Het is best een grote groep van landen: van het VK tot en met het laatste land, Litouwen is dat, denk ik, als je de halve cirkel trekt. Daarbinnen zoeken we inderdaad naar concrete samenwerkingen die bijvoorbeeld zouden kunnen gaan over de capaciteit van de Britten en de Denen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dat was voldoende, denk ik. Ja. Goed. Voordat we naar de tweede termijn gaan, denk ik dat de minister van IenW de EZK-vraag kan beantwoorden. Gaat uw gang.

Minister **Harbers**:

Ik moest het even verifiëren omdat het onder EZK valt. Het korte antwoord op de vraag van de heer Krul is ja. Sensortechnologie wordt onderdeel van security by design en opgenomen in de veiligheidsvoorschriften van nieuwe kavelbesluiten, te beginnen met de nieuwe windparken IJmuiden Ver, I tot en met IV. Dat is over de wind op zeesector. Tegelijkertijd gaat het ook over telecommunicatie. TNO is bezig met de partijen in de Noordzeesector om te kijken wat daar de beste sensortechnieken zijn. Ook voor

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

telecommunicatie bijvoorbeeld, voor internetkabels die nieuw worden aangelegd, zullen die eveneens moeten worden toegepast. Dat is allemaal onderdeel van het uitvoeringsprogramma Digitalisering Noordzee, dat Rijkswaterstaat in opdracht van EZK uitvoert. Onderdeel daarvan is dat de technieken van Defensie en de private sectoren beter op elkaar worden afgestemd. Ook op dat terrein zijn acties bezig.

Misschien nog in aanvulling. Ik heb vragen beantwoord over de Kustwacht, maar de heer Valstar ging er bij de minister van Defensie verder op in aan de hand van het voorbeeld van een drenkeling op het IJsselmeer. Voor Search and Rescue-operaties geldt dat we ook daar redundantie hebben. Als een land er niet uitkomt, hebben we samenwerking met de Belgische kustwacht voor Search and Rescue. Stel je voor dat de Kustwacht bezig is met iets op de Noordzee om te kijken of daar iets verdachts plaatsvindt en er is een drenkeling ergens, dan kunnen we ook een beroep doen op de Belgische kustwacht om gelijk naar die drenkeling te gaan.

De voorzitter:

Dank. Dank voor de antwoorden in de eerste termijn. We gaan naar de tweede termijn van de Kamer. U krijgt twee minuten per Kamerlid. We gaan naar de heer Krul. Gaat uw gang.

De heer Krul (CDA):

Voorzitter, dank u wel. De minister zei terecht dat we elkaar niet hoeven te overtuigen van het belang van de Noordzee en dat klopt. Het kabinet heeft het CDA echter niet overtuigd dat het urgentiegevoel daadwerkelijk gevoeld wordt. We hebben vooral een lappendeken aan versnipperde verantwoordelijkheden gehoord, uitvoeringsprogramma's die onder verschillende ministeries vallen en die uiteindelijk integraal tot een afweging moeten komen. Er wordt ongelofelijk veel gepraat en er staat ook ongelofelijk veel op touw. Wat ons betreft is de progressie die is geboekt sinds de motie-Boswijk sinds het HCSS-rapport te summier. Het kan zijn dat het aan de Kamer ligt, zeg ik dan maar, maar ik heb hier ook ontzettend veel informatie voorbij zien komen waarvan ik nog geen kennis genomen heb. Een voorbeeld daarvan is de strategie op seabed warfare. Ik wil via deze weg een tweeminutendebat aanvragen. Wat ons betreft is het nog te onduidelijk hoe nu de daadwerkelijke verantwoording op de Noordzee is ingeregeld en of we daadwerkelijk in staat zijn de dreiging het hoofd te bieden.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Meneer Valstar, wilt u het woord voor uw tweede termijn of voor een interruptie? Voor uw tweede termijn. Gaat uw gang.

De heer **Valstar** (VVD):

Eigenlijk kan ik mij daar alleen maar bij aansluiten. Er gebeurt een hoop: programma's, zeven ministeries, draaiboeken, plannen. Ik krijg eigenlijk een beetje het gevoel van "gaat u maar rustig slapen, alles komt goed". Dat kunnen de ministers de Kamer verwijten of het zichzelf aantrekken. We zullen als Kamer ook naar onszelf kijken. We kunnen vertrouwelijke technische briefings aanvragen. Of er zijn stukken waar de Kamer gewoon geen weet van heeft. Ik zou hier in ieder geval de oproep richting het kabinet willen doen: zorg dat u de Kamer hier meer in meeneemt. Wij hebben namelijk onvoldoende zicht op de wijze waarop momenteel onze Noordzee wordt beschermd. Ik heb nog twee vragen. We hebben het net over de motie-Boswijk gehad. Die vroeg heel helder om een strategie. De motie staat in het jaarverslag geregistreerd als "uitgevoerd". Ik zou de minister toch de vraag willen stellen of die nu wel of niet is uitgevoerd. In mijn beeld ligt er namelijk geen strategie.

Mijn tweede vraag. We hebben het over informatiegestuurd optreden gehad, het centraal verzamelen van data. Ik heb eigenlijk nog geen helder antwoord op de vraag gekregen of deze data nu centraal verzameld worden. Heeft ieder ministerie, ieder departement, de Kustwacht, private partijen, daar op deze manier toegang toe, zodat we een totaalbeeld hebben van de Noordzee, in ieder geval van het Nederlandse gedeelte en uiteindelijk in een soort van droomscenario de totale Noordzee met bijvoorbeeld alle JEF-landen?

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Mevrouw Van Beukering-Huijbregts.

Mevrouw **Van Beukering-Huijbregts** (D66):

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Voorzitter, dank u wel. Ik dank ook beide ministers en de ambtelijke ondersteuning voor het beantwoorden van onze vragen. Ik merk dat ik dit commissiedebat behoorlijk wat meer verduidelijking heb gekregen en als inwoner van Nederland toch ook iets meer gerustgesteld ben geraakt. In tegenstelling tot de twee collega's die aan de andere zijde zitten, merk ik dat het kabinet zegt dat er altijd een dreiging is geweest. We hebben altijd een bepaalde aanpak gehad en er komt deze zomer een plan en dan gaan we op een aantal punten nog extra in. Ik heb in mijn eerste termijn nog expliciet gevraagd om goed te gaan handhaven. Ik heb minister Harbers daar wel de reactie op horen geven dat collega's en hijzelf in gesprek gaan met bedrijven om ze erop te wijzen. Toch zou ik nog willen vragen op dat stuk nog iets intensiever contact te leggen en daarover richting de inspectie een uitspraak te doen.

Verder zijn wij zeer benieuwd naar de bijeenkomst van de JEF-landen in juni en wat die eventueel gaat betekenen voor de samenwerking.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. De heer Fritsma.

De heer **Fritsma** (PVV):

Dank, voorzitter. Dank aan de ministers voor de gegeven antwoorden. Ik heb het in mijn eerste termijn ook al gezegd: er is één groot pijnpunt en dat betreft de capaciteitsproblemen. Vorige week hebben de deskundigen tijdens het rondetafelgesprek duidelijk gezegd wat er nodig is, namelijk meer schepen en meer mensen. Dat is precies wat het kabinet niet levert. De staatssecretaris gaf zelf ook toe dat er slechts een eerste stap is gezet met 40 fte extra en 2,7 miljoen euro extra. Maar we kunnen natuurlijk weinig met de mededeling dat we verder nog moeten kijken wat er in de toekomst nodig is. Dat had al in kaart moeten zijn gebracht, dus in dat licht zijn we niet veel opgeschoten. Eerlijk is eerlijk. Nu komt er na de zomer meer informatie. Ik zou die informatie graag eerder willen hebben, want het gebrek aan urgentie dat net genoemd is, klopt gewoon. Het wordt vervolgd na de zomer, maar ik denk dat de hele Kamer, maar zeker de PVV, wel meer daadkracht van dit kabinet verwacht, alsmede meer concrete oplossingen en, zoals de deskundigen hebben aangegeven, meer schepen en meer mensen. Zo simpel is het eigenlijk.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Heeft u schorsingstijd nodig? Heel even? Dan blijven we zitten en gaan we over vijf minuten verder.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:

Dames en heren. We gaan naar de tweede termijn van het kabinet. Mochten er interrupties nodig zijn, dan kunnen die gewoon gedaan worden. Ik wil eerst het woord geven aan de coördinerend minister: de minister van IenW. Gaat uw gang.

Minister **Harbers**:

Voorzitter. Als ik naar de bijdrage van de heer Krul en die van de heer Valstar kijk, die in elkaars verlengde lagen, dan zou ik in ieder geval twee dingen willen doen om aan hen tegemoet te komen. Het eerste punt is het volgende. Ik hoorde namelijk ook de suggestie van een vertrouwelijke briefing. Dat kan natuurlijk altijd. Ik ben meer dan bereid. Maar los daarvan, en dat was ook wat de heer Valstar zei: neem de Tweede Kamer meer mee. Dat is ook wat wij zojuist tegen elkaar zeiden. Er gebeurt natuurlijk heel veel. Sinds jaar en dag zijn we echt geconcentreerd op de veiligheid op de Noordzee. Tegelijkertijd toets je die voortdurend aan de veranderende geopolitieke situatie. Om die nog beter inzichtelijk te maken, zullen wij bij dat programma niet alleen focussen op de nieuwe acties, maar daarbij ook uitvoerig inzicht geven in waar dat past in alles wat we al doen en hoe dat op elkaar aansluit. Ik hoop echt dat we in een volgend debat niet zoals nu heel veel tijd nodig hebben om elkaar te overtuigen van wat er misschien ontbreekt en wat er al gedaan wordt. Dan zullen we dat ook daarin samenbrengen.

Een andere vraag van de heer Valstar ging over de data. Ja, die data worden centraal verzameld bij de Kustwacht, gekoppeld aan het operationeel centrum van de marine. Dat zit in hetzelfde pand. Daar worden alle data gemeenschappelijk verwerkt en bij elkaar gebracht. Er ontbreekt nog wel iets. Wij doen dat nationaal heel goed, maar je merkt ook dat de andere partners op de Noordzee andere landen zijn. Dat is een van de

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

resultaten van de Noordzeetop in april, waar België zei: we moeten aan een gezamenlijk Noordzeeveiligheidspact werken. Dit is een van de elementen van het internationaal beter ontsluiten van de data met elkaar. Gek genoeg kijken heel veel landen naar het voorbeeld van Nederland, waar dat bij elkaar gebracht wordt. Het andere aspect betreft de data van de particuliere instanties op de Noordzee. Die leveren hun informatie ook via de Kustwacht. Omgekeerd is de samenwerking ook daar enorm geïntensiveerd. We hadden het net over sensoren bij kabels en leidingen, maar we willen veel meer sensoren in de Noordzee. Ook willen we weer gebruikmaken van bijvoorbeeld boorplatforms en windmolens, want die kunnen ook helpen. Daar willen we ook publieke sensoren aan hangen om daarmee ook dat deel van de publiek-private samenwerking op orde te krijgen. Het zijn overigens niet alleen data voor veiligheid, maar ook voor natuurbeheer, weergegevens et cetera. We willen ook onze hele digitale positie op de Noordzee verder uitbreiden. Zowel richting buitenland als richting private sectoren is dat in ontwikkeling, maar op zichzelf hebben de Kustwacht en de marine alle data die er zijn volledig integraal bij elkaar gebracht.

Dan de vraag van mevrouw Van Beukering. Ze zei: kijk naar de inspecties en de handhaving, en laat niet na ze te vertellen dat ze hier nog veel intensiever naar moeten handelen. Voor zover we dat nog niet doen, ga ik dat ook doen. Dat zeg ik toe. Maar ik denk echt wel dat de inspecties dat het afgelopen jaar hebben gedaan. Zeker waar het gaat om de energiebedrijven, weten we gewoon dat er sinds de inval in Oekraïne zeer veelvuldig contact is tussen de bedrijven en EZK. Die bedrijven zijn zich zeer bewust van de zorgen die ze daarover moeten hebben en worden daar op alle mogelijke manieren in begeleid om die zorgen teniet te doen en te zorgen dat ze daar goed voor gesteld staan.

Ik denk dat de opmerkingen van de heer Fritsma in lijn waren met die van de heer Krul en de heer Valstar over veel meer concreet zijn. Vandaar mijn toezegging van zojuist om dat ook bij het definitieve programma volledig inzichtelijk te maken.

De voorzitter:

Dank u wel. Dan kijk ik naar de minister van Defensie. Heeft u nog een vraag? Volgens mij heeft u er nog één over, hè?

Minister Ollongren:

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

Ja, als u heel streng zou kijken naar de inbreng of er wel een vraagteken achter stond, dan is het heel beperkt, maar misschien mag ik nog een paar opmerkingen maken om het volledig te maken, helemaal aansluitend bij de minister van IenW.

Als wij meer moeten doen, en dat beluister ik ook heel goed, om de Kamer hierin mee te nemen, dan moeten we dat doen. Dan moeten we dat ook beter doen. Ik zou heel graag aan een technische briefing meewerken, bijvoorbeeld misschien deels ook in een vertrouwelijke setting. Dat kan er misschien aan bijdragen. Daar zou ik heel graag, ook vanuit Defensie, aan meewerken.

Dan seabed warfare. Dat concept is inderdaad niet nieuw. Het is bekend, zowel bij onszelf als in de samenwerking met partners. Misschien kan ik het nog even concreet maken, want in plaats van nog verder nadenken over een strategie -- dat is iets wat we eigenlijk nooit alleen doen, maar altijd met onze partners -- zijn we wel bij CZSK bezig met een Concept of Operations voor de Noordzee. Dat is dus eigenlijk de praktische vertaling -- die is natuurlijk heel hard nodig en de heer Krul weet dat denk ik beter dan wie dan ook -- naar hoe we die taak in de huidige omstandigheden met de huidige dreigingen beter kunnen doen en wat daar verder voor nodig is. Die vertaalslag is dus bezig. Misschien is het ook goed om te zeggen dat de informatieverzameling cruciaal is. Bovenop of misschien zelfs nog voordat we überhaupt informatie aan het verzamelen zijn bij de Kustwacht en bij de marine, gaat het dus ook over de inlichtingendiensten en over wat zij aan informatie verzamelen. Om dat ook even heel concreet te maken: ook daar, als daar iets uitkomt wat bedreigend lijkt voor een specifiek bedrijf in de vitale sector, dan wordt de informatie door de dienst gedeeld zodat er kan worden gehandeld. Helemaal aan de voorkant is er dus ook nog die rol die we ingericht hebben. Ik denk dat er tegenwoordig in het kader van het verzamelen van informatie echt heel veel mogelijkheden zijn die we nog beter kunnen benutten, ook wat er van de scheepvaart komt. Daar moeten we goed op letten. En ik noem vooral de koppeling met de informatie van andere landen. Ik denk dat we daar echt nog wel stappen kunnen zetten. Daarom voel ik me aangemoedigd door de Kamer om de JEF daar bijvoorbeeld voor te benutten, want er kan meer, er moet meer en daar ga ik zeker mee verder.

Voorzitter. Ik denk dat ik daarmee de gemaakte opmerkingen heb behandeld.

De voorzitter:

Dat mag. De heer Krul heeft nog een vraag.

58d1f660517c6a275454f755983b7570dd5302.doc

De heer **Krul** (CDA):

Ik heb meer een vraag van praktische aard. We hebben net om een debat gevraagd. Het heeft waarschijnlijk niet zo heel veel zin om dat debat te voeren voordat het programma na de zomer komt. Zou het kabinet, zonder echt een datum te noemen, kunnen schetsen wanneer we dat ongeveer kunnen verwachten, zodat wij als Kamer een inschatting kunnen maken van wanneer wij als het ware op dat debat kunnen gaan duwen?

De **voorzitter**:

Wie mag ik daar het woord voor geven?

Minister **Harbers**:

We verwachten dat in september op te leveren.

De **voorzitter**:

Prima. Uitstekend. Dan ga ik het debat afronden. Dank voor de reacties in de tweede termijn. Er is één lange toezegging aan de heer Valstar.

- In het na de zomer te ontvangen actieplan voor de implementatie van de Noordzeestrategie zal specifiek worden ingegaan op het al dan niet kiezen voor een nationale autoriteit. Daarin zal niet alleen worden ingegaan op nieuwe initiatieven, maar ook op de samenhang met bestaande acties en structuren.

Dat is de toezegging die opgenomen wordt in het toezeggingenregister. Er is een aanbod voor een al dan niet besloten technische briefing, maar dat zal via de pv gaan lopen. Dat gaan we niet hier verder aftikken. Verder is er een tweeminutendebat aangevraagd door de heer Krul. Dat zal dinsdag aangemeld worden voor een plenaire behandeling.

Dan rest mij u allen te danken voor dit debat, de ministers voor de aanwezigheid en de ondersteuning voor het kunnen geven van alle antwoorden. Dank aan de bodes en de notulisten. Dank je wel, Anna. Dank u.

Sluiting 19.03 uur.